

ΠΑΛΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

6

ΑΘΗΝΑ — ΓΕΝΑΡΗΣ 1945

ΠΑΛΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ
ΕΚΔΟΣΗ 'ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ,

ΧΡΟΝΟΣ Β' - ΦΥΛΛΟ 6 - ΓΕΝΑΡΗΣ 1945

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΑΧΜΕΣ 40

Διεύθυνση : Κώσταν Αγαπτιδν, Ραβινε 6, Αθήνα (1).

Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥ

Πέρα στα βράχια του νοτια γελάει μια θάλασσα
Με ξανθα δελφίνια γλάρους και όστρακα
Τα παιδιά με τις καρδιες των γαλάζιων παραμυθίων
Οι μικροί ανυποψίαστοι θεοί της χαράς
Τραγουδαν : Ω Αιγαίο - Αιγαίο
Όνομα ηλιοκαμμένου σφουγγαριού
Που αφήνει μέσ' τη φούχτα φως κι' αρμύρα. . .
Ελλάδα του Αιγαίου και της άνοιξης
Ο ουρανός αγαπάει τις μαρμάρινες κολώνες
Τις ελφες τ' αμπέλια και τις ξανθες αλυκες
Η αθανασία αγαπάει τα σταράτα κορμια των παιδιών-σου
Τα χρόνια που φέραν νυχτερίδες στα φτερά-τους
Έρθαν και φύγαν—ιστορία ενός πένθιμου ιντερμέτζου—
Βέβαια η ανάμνηση κρατάει ένα σκούρο ποτήρι στα δάχτυλα
Και πίνει με μιαν έκφραση οδύνης στα χείλια
Εδώ έγειρε το κεφάλι και πέθανε
Ένα αγόρι μελαχροίνο με σοβαρά μεγάλα μάτια
Έκλαψαν οι μέρες κι' οι νύχτες
Σε αργη ρυθμική πορεία : ένα - δύο
Βαδίζοντας στη μακρυν γνώση της σιωπης
Τώρα τα παιδιά με τις καρδιες των γαλάζιων παραμυθίων
Με στεφάνια απο ηλιαχτίδες στα μαλλιά-τους τραγουδαν :
Θριαμβική ιστορία της νέας άνοιξης
Η γέψη των μισόκλειστων τριαντάφυλλων
Αγάπη της ξανθούλας αχιβάδας
Ω Αιγαίο—Αιγαίο
Κι' οι νεράιδες με τα χλωροπράσινα μαλλια
Κι' οι χρυσοκόκκινες θαλασσινες πεταλούδες
Και τα κύματα μεθυσμένα έφηβα αγρίμια
Αγκαλιάζουν τ' ανθισμένα καράβια
Με το τραγούδι της μεγάλης λευτερίας
Στο πιο ψηλο κατάρτι :
Ω Αιγαίο—Αιγαίο

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ

Όταν εκοίταζες τα σύννεφα
 Που απλώνανε τα σκοτεινά-τους προαισθήματα στον ουρανο
 Είπες : ο ήλιος είναι μέσα στην καρδιά-μού
 Όταν περπάτησες με συντροφια την καταιγίδα
 Την ώρα που ξεσκίζουνε οι αστραπες
 Τις κατάμαυρες κουρτίνες της νύχτας
 Είπες : Η καρδιά-μου είναι ζεστη
 Η καρδιά-μου είναι μια μεγάλη φωτια
 Ένα αστραφτερο βέλος αθανασίας

Όταν ήρθαν αστέρια και τραγούδησαν
 Ήρθε φεγγάρι και κολύμπησε στο κύμα
 Όταν η θάλασσα αναρρίγησε και μίλησε
 Ξανθια σειρήνα με πράσινα μάτια
 Δείχνοντας ψηλα ένα πεφταστέρι που το λένε
 Χαρα

Όταν οι γελοστες καμπάνες της νύχτας
 Χτύπησαν δίπλα στο ανοιχτο παράθυρο
 Είπες : η καρδιά-μου είναι λυπημένη
 Η καρδιά-μου λέει φθινόπωρο
 Κι' όταν χτένισε τα μαλλια του ήλιου η αυγη
 Και ξύπνησε με στάλες ροδόνερο την πλάση
 Πέταξαν τα χελιδόνια κι' ήπιανε φως
 Πέταξαν οι πεταλούδες και φίλησαν τα ηλιοτρόπια
 Είπες : η καρδιά-μου είναι σκοτεινή
 Η καρδιά-μου γνωρίζει το σούρουπο
 Είπες : η καρδιά-μου θέλει να πεθάνει

Την πήρες τότε την καρδιά-σου και την έρριξες στο χώμα
 Τη χτύπησες μ' ένα σκληρο σίδερο λέγοντας :
 Θα με θυμάται το ηλιόλουστο φθινόπωρο
 Θα με θυμάται η πορφυρένια δύση
 Και το πουλι που τραγουδάει πεθαίνοντας
 Το πρώτο και το τελευταίο-του τραγούδι

Ένα κλαδι πυράγκαθο μέσα στο σκούρο βάζο
 Μου είπε την ιστορία-σου—πορφύρα και στάχτη—
 Έφηβο αγόρι μιας παληας εποχης
 — Της Αλεξάνδρειας ή της ρωμαντικης Αγγλιας ; —
 Αισθαντικο παιδι της νεότης και της χίμαιρας

ΛΥΝΤΙΑ ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ

ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΕΡΗΜΟ
 ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΥΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ήταν μακρυα ο καιρος εκείνος, τότε που αγαπούσε τη μοναξια και την ηρεμία, τώρα ο Αντρέας προτιμούσε τον κόσμο και την κίνηση. Ωστόσο ήταν ακόμα μόνος, οι πιο στενοί-του φίλοι δεν μπορούσε να του δώσουν τη συναίσθηση της πλήριας ζωης που ποθούσε—και ήξερε, ή μάλλον πίστευε πως ήξερε, πού θα την έβρισκε την πλήρωση αυτη, τη λύτρωσή-του. Στον έρωτα. Κι ενω δεν είχε γενικα καμιαν εκτίμηση στη γυναικεία πνευματικότητα, ωστόσο ήθελε να πιστεύη πως Εκείνη θα είχε μιαν ιδιαίτερη προσωπικότητα, πως θα ξέφευγε απο την αγεμάτιστη κοινοτοπία που είχε διαπιστώσει χωρις εξαίρεση σε όλα τα γνωστά-του κορίτσια, που και γι'αυτο θα του ήταν αδύνατο να τα ερωτευτη. Γιατι ήθελε εκείνη να του επιβάλλεται, κι έφτανε μάλιστα να παραδέχεται να του επιβάλλεται, ας ήταν και με τα ελαττώματά-της, γιατι όχι με την επιπολαιότητά-της :

Με το φίλο-του το Στέφανο, που ήταν δραστήριος και κοσμικος, είχε προσπαθήσει να μπη στη ζωη, ήθελε να γνωρίση ένα ένα τα μυστικά-της. Μα δε θα τα κατάφερνε ποτε να πειράξη στο δρόμο ένα κορίτσι, ενω στις συναναστροφες όπου ήταν και γυναίκες, το πνεύμα-του έχανε κάθε ετοιμότητα—προτιμούσε να παρακολουθη σιωπηλος, σκεπτόταν πως θα ήταν αδύνατο ποτε να συνηθίση. Και αυτο τον αποκαρδίωνε. Τότε νοσταλγούσε τη μοναξιά-του, τα διβλία-του—αλλα όχι! Συλλογιζόταν πόσο παγερο ήταν το σπίτι-του, πόσο μονάχος ένιωθεν εκει. Ο παλιος καιρος που επιζητούσε τη μοναξια είχε περάσει, τώρα τη φοβόταν, σχεδον τη μισούσε.

Ο Στέφανος ερχόταν και τον έπαιρνε, αφου κάνανε μια βόλτα καταλήγανε στο σπίτι του φίλου-του. Πόσο πιο καλά έ-

νιωθε κει πέρα. Το φως ήταν πιο μαλακο εδω και η ατμόσφαιρα θερμη και συμπθητικη. Μια γυναικεία φροντίδα μαντευόταν παντου, η μητέρα του Στέφανου τους περιποιόταν στοργικα, ήταν για τον Αντρέα το ίδιο φιλικα στοργικη όπως και για το γιό-της, και σχεδον ακόμα πιο θερμη. Και αυτο τον συγκινούσε, γιατι εκείνη ήταν ακόμα ωραία και κοσμικη—και κείνος δεν είχε μητέρα, που μόλις τη θυμόταν, χωρις σχεδον να έχη κρατήσει τίποτ' απ' αυτην, παρα μόνο την πικρην ανάμνηση της έλλειψής-της στα θλιβερα και κρύα παιδικά-του χρόνια.

Κι ήταν η αδερφη του Στέφανου, η Σουζάνα, που έδινε στην ατμόσφαιρα ζωη, οι τρέλες-της, το γέλιο-της ή και ακόμα μοναχη η παρουσία-της φαινόταν στον Αντρέα σα να «δικαίωνε» την ύπαρξή-τους. Παίζανε σκάκι ή χαρτια, και τότε η Σουζάνα τους συντρόφευε. Και καθως η μητέρα των παιδιων έφευγε—ήτανε ταχτικη σε απογευματινες συγκεντρώσεις φιλικών-τους σπιτιων όπου παιζανε πινακλ ή πόκερ—μένανε οι τρεις-τους μόνοι, να παίζουνε, να κουβεντιάζουν ώρες—κάποτε ο Αντρέας καθόταν στο πιάνο και έπαιζε.

Ήταν ο Στέφανος που κουραζόταν πρώτος, τότε τους άφηνε και έδγαινε κι αυτος, με δικαιολογίες που δε ζητούσε να τις κάμη πιστευτες. Κανεις δεν ήξερε πού πήγαινε, ο Αντρέας μάντευε. Ίσως και η Σουζάνα.

Ο Αντρέας αισθανόταν γι' αυτην μια στοργη, που έμοιαζε με την αγάπη που έχουμε σ' ένα χαριτωμένο παιδι. Αλλα η Σουζάνα δεν ήταν μια παιδι, κάθε άλλο. Και αν αυτος είχε μια τέτοια ιδέα εκείνη έκανε τον κάθε τρόπο για να τον διαψεύδη. Ήταν γιομάτη ερωτικα υπονοούμενα και κουβέντες που τον έφερναν σε δύσκολη

θήση. Γιατί δεν μπορούσε ν' αγνοήσει τη θαυμάσιαν άνθιση του κορμιού-της, το κομψό της στήθος που τον προκαλούσε, τις λεπτές μα τέλειες γάμπες που δεν έμεναν σε ητυχία. Μια ελαφρή φρικκίαση διαπερνούσε τη σάρκα-του στο άγγιγμά-της, και η σκέψη του ορμούσε από πλάγιους δρόμους πόθου και λαγνείας. Τότε ήταν αναγκασμένος να παλεύει με τη συνείδησή-του, να επικαλείται την εικόνα της φιλίας και της εντιμότητας, για να καταφέρνει να συγκρατηθεί απαθής, για ν' αποφεύγει ερωτικές εκδηλώσεις που θα τον εξέθεταν. Και όταν και άλλοι ήταν μπροστά, ο αδερφός-της, η μητέρα-της, τότε αυτό δεν ήταν δύσκολο. Γιατί εκείνη δεν του φερνόταν διαφορετικά και μπροστά στους άλλους, μπορούσε έξαφνα να του χαλάσει τα μαλλιά, ή να καθήσει στα γόνατά-του χωρίς δισταγμό. Κι ήταν αυτό που του αφαιρούσε τη δύναμη να της φερθή διαφορετικά όταν βρίσκονταν μόνοι, γιατί: συλλογιζόταν πως αν εκείνη του φερνόταν το ίδιο και μπροστά σε όλους, η σκέψη-της ήταν αθώα, και τότε δεν ήθελε, ούτε μπορούσε να της φερθή διαφορετικά.

Ήταν έπως συνήθως οι τρεις-τους, είχαν από ώρα εξαντλήσει όλα τα θέματα. Ένα συναίσθημα αμηχανίας είχε αρχίσει να τους κυριεύει. «Αντρέα παίξε μες κάτι» παρακάλεσε η Σουζάνα. Μα ο Στέφανος που χασμουριόταν από ώρα, σηκώθηκε: «πάμε Αντρέα μια βόλτα;» πρότεινε με τη σειρά-του. Εκείνος στάθηκε αναποφάσιτος, ένιωθε απάνω του επίμονα καρφωμένο το βλέμμα της Σουζάνας—πράγματι και ο ίδιος προτιμούσε να μείνει. Μα δεν ήθελε να τον νιώσει ο φίλος-του. «Ωστόσο γιατί;» συλλογίστηκε. Ήταν ένοχο το ότι δεν είχε διάθεση για έξω; Μα ίσως ήταν σωστότερο να πη πως προτιμούσε τη συντροφία της αδερφής από του αδερφού—μα, του ήταν αδιάφορο στο κάτω κάτω «πού θα τρέχουμε τώρα...» είπε κουρασμένα, η Σουζάνα χτύπησε ενθουσιασμένη τα χέρια-της κι έτρεξε ν' α-νοίξει το πιάνο.—«Όπως θέλεις...» έκαμε

ο Στέφανος σηκώνοντας αδιάφορα τους ώμους-του «μόνο μην παίξεις τίποτα βαρεια πράματα και αποκοιμηθης το κορίτσι-μας».—«Η Σουζάνα καταλαβαίνει» πρόφερε ο Αντρέας κοκκινίζοντας, ο Στέφανος άνοιξε την πόρτα: «καλή διασκέδαση» έκαμε κλίνοντας το κεφάλι ειρωνικά, και τράβηξε πίσω του την πόρτα.

—«Ας αρχίσουμε από κάτι ελαφρο» έπε-πεν ο Αντρέας:—«Δεν είναι ανάγκη» έκα-με η Σουζάνα ψυχρα, «παίξε ό,τι θέλεις, εγω θα πιάνω το πλέξιμό-μου. Και, σ' ευχαριστω για την υπεράσπιση...»—«Γιατί το λες αυτο Σουζάνα; διαμαρτυρήθηκε εκείνος. Εγω πιστεύω πως καταλαβαίνεις.»—«Μη γίνεσαι υποκριτης κα-υμένη Αντρέα. Είναι αλήθεια πως δεν κα-ταλαβαίνω. Αλλα, ευχαριστιέμαι όταν παίζεις, και...» ας είναι» έπε και σώ-πασε. Χαμογέλασε στενοχωρημένα και πήγε προς το παράθυρο. Εκείνος πέρασε το χέρι-του πάνω από τα κόκκαλα του πιάνου και ένα σμάρι από νότες πήδησε στο δωμάτιο. Έξαφνα του φάνηκε πως εκείνη έκλαιγε. Μ' ένα πήδημα όρθήθηκε κοντά-της και πιάνοντάς-την απ' τους ώ-μους, τη γύρισε προς το μέρος-του: «Κλαις;...» έκαμε. Μα εκείνη γελούσε. «Και γω παιδάκι-μου νόμισα!...» φώ-ναξεν εκείνος, «μα θα ήταν κουτο...» έ-πε ξανα, προσέχοντας πως τα μάτια-της ήταν δακρυσμένα.—«Γι' αυτο και γω γελάω» έπεν εκείνη.—«Παράξενη που είσαι απόψε...» της έπε πιάνοντάς-την από το πηγούνι. Ήθελε να της πη: «και τόσο όμορφη...» μα δεν τ'αποφάσισε. Ύ-στερα κάθισε στο πιάνο κι άρχισε να παί-ζει, το σκοτάδι είχε αρχίσει να κάθεται σιγα σιγα σ'όλα τα πράματα, μα εκείνος δεν είχε ανάγκη να βλέπει. Μεσ στο δει-λινο που ανέβαινε απ' τον κήπο, στη νύχτα που ερχόταν, ένιωθε την καρδιά-του να φουσκώνει. Δυο μάτια φέγγαν σαν αστέ-ρια μέσα-του, δεν ήταν πια η Σουζάνα, ούτε καν τη θυμόταν. Πόσην ώρα ταξιδε-ψεν έτσι πάνω στους πόθους και στα όνει-ρά-του, τι θανάτους ονειρεύτηκε...—«Πάψε πια!» φώναξε η Σουζάνα, Μ' από πόσο μακριά να ρχόταν η φωνή-της,

σε πιο λησμονημένο όνειρο την είχε αφή-σει... «Πάψε λοιπον, τί έπαθες;» παρα-κάλεσε η Σουζάνα αγκαλιάζοντάς-τον. Ακούμπησε το κεφάλι-της πλάι στο δικό-του, κι έξαφνα γέροντας απάνω του α-ναζήτησε τα χείλια-του Εκείνος με χέ-ρια που τρέμανε την τράβηξε στην αγκα-λιά-του, τα δάχτυλά-του την έψαυαν νευ-ρικά. Μέσα στην έξαψή-του, μόλις μπο-ρούσε πια να σκέπτεται. Με τεντωμένα νεύρα την έσφιγγε απάνω-του, ενώ εκείνη σπαρταρούσε κάτω από τα χέρια-του που της δυνάστευαν το κορμι...

Έξαφνα σαν ένα κρύο μαχαίρι αντήχη-σε σ' όλο το σπίτι το κουδούνι. Απότομα κι οι δυό-τους είχαν ξυπνήσει. Εκείνος έμενε ακόμα ακίνητος, με τα νεύρα-του κουρελιασμένα, το κεφάλι βαρυ. Ενώ ε-κείνη σιαχνόταν, αυτος συνερχόταν με κό-πο. Έκαμε ν' ανάψει το φως, μα εκείνη τον εμπόδισε: «μην ανάβεις, του έπε, φτιάξου πρώτα» κι έτρεξε στην πόρτα. Ήταν η μητέρα-της καληνοχτίζοντας ένα φιλικό-τους αντρόγυνο που τη συνόδευε. Η Σουζάνα τους καθυστέρησε ακόμα λίγο, ρωτώντάς-τους για την κόρη τους που ήταν φιλενάδα-της. Το ψυχρο αγέρι της δρόσιζε τα μάγουλα και τη συνέφερνε. Ό-ταν ξαναμπήκε μαζί με τη μητέρα-της, ο Αντρέας είχε ανάψει το φως και καθό-τανε πάλι στο πιάνο. Η Σουζάνα βοήθησε τρυφερα τη μητέρα της, «εκείνος πού γυ-ρίζεις τέτοιαν ώρα;» έπεν εκείνη για το Στέφανο. Πλησιάζοντας προς τον Αντρέα, τον αγκάλιασε φιλώντας-τον: «αγόρι-μου, τι καλος που είσαι» έπε τρυφερα. «Μα εσυ καις!» παρατήρησε «έχεις πυ-ρετο;»—«Είναι απ' το παίξιμο καλε μαμα» γέλασεν η Σουζάνα «έτσι ανάθει όταν παί-ζει». Εκείνος με δάχτυλα π' αρχίζουν να παγώνουν στις άκρες, χάιδευε τα πλήκτρα και σόπαινε. Δεν καταλάβαινε την τέρση ψυχραιμία της Σουζάνας, ενώ η τρυφερό-της και το ανυποψίαστο ύφος της μητέρας-της τον πλήγωνε βαθεια και τον έκανε να ντρέπεται. Ήθελε να φύγη αμέσως, να συνέβαινε κάτι που να τον γλύτωνε απ' αυτην την άθλια κατάσταση. Έφυγε σε μια στιγμή που η Σουζάνα δεν ήταν εκεί,

όσο εκείνη ήταν μπροστα ντρέπεται να δη-τη μητέρα-της, τώρα που εκείνη έλειπε, δεν ήθελε να δη εκείνη.

Δεν ξαναπήγε στο σπίτι-της, συλλογι-ζόταν με φρίκη τη σκηνη εκείνη της ντρο-πης, το γκρεμο όπου ήταν έτοιμος να πέ-ση. Δεν μπορούσε να υποφέρει τη σκέψη της Σουζάνας. Αλλα και η συντροφια του αδερφού-της τώρα τον εκνεύριζε. Ήταν αναγκασμένος να αισθάνεται σαν ένοχος απέναντί-του, και αυτο τον κουράζε υ-περβολικα. Έξαφνα δεν έδρισκε πια κα-νένα ενδιαφέρον στην παρέα-του, δεν ται-ριάζανε. Δεν πρέπει να το ανακάλυπτε τώρα, αλλα για πρώτη φορα το ομολογού-σε. Ίσως κάποτε να συμφωνούσαν. Μα τώ-ρα οι δρόμοι-τους είχαν χωρίσει. Εκεί-νος ήταν κοσμικος και, φυσικα, επιπόλαι-λαιος. Έδρισκε σ' αυτον, στις ιδέες του κατι το ταπεινο, αντιδραστικο στο βάθος. Συλλογιζόταν πώς θα του φερνόταν ε-κείνος αν ήξερε ή και μόνο υποφιαζόταν τη φύση των σχέσεών-του με την αδερ-φή-του. Μα αλήθεια, ο ίδιος τί θα 'κα-νε: Δε θα τον πείραζε αυτον; Έπεφτε σε συλλογη... Κατ' αρχην πίστευε στην ελευθερία και στην αυτοδιάθεση του ατό-μου. Και δεν έκανε διάκριση ανάμεσα σε φύλα, όσο κι αν κατα βάθος δυσπιστούσε πάντα για την πνευματικότητα της γυναι-κος. Μα η Σουζάνα ήταν ανήλικη, αυτο τον κατέβαλλε. Ήταν ένοχος, και ο ίδιος θά κατηγορούσε τον καθέναν. Και ένιωθε τον εαυτό-του ακόμα πιο ένοχο, γιατί δεν μπορούσε να δικαιολογηθης πως δεν ήξερε. Γνώριζε καλα τη Σουζάνα, τον τρό-πο που σκεπτόταν εκείνη, μάλιστα του φαινόταν πως θα μπορούσε να διαβά-ση χωρις κόπο στη σκέψη-της, την απλη, κοριτσιόστικη, χωρις βαθύτερη συνείδηση. Γι' αυτο και ποτε δεν είχε επιχειρήσει να μιλήσει μαζί-της σοβαρα. Μα κι αν ακόμα δεν ήταν τόσο παιδι στα χρόνια, όμως ήταν ένα επιπόλαιο κορίτσι, δεν μπορούσε να μιλήσει στην ψυχή-του—και δεν ήθελε να εκμεταλευτη την επιπολαιό-τητά-της.

Μα δεν μπόρεσε ν' αποφύγη ως το τέ-λος. Ήταν ένα απόγεμα μέσα στο χειμώ-

να, ήταν μόνος και δεν είχε τι να κάμει. Τότε είχε περάσει ο Στέφανος, πήγαινε να «ξεσκάσει» κάπου εκεί, σε διασκεδάσεις που δεν είχε ποτε αποφασίσει να τον ακολουθήσει ο Αντρέας. Η μητέρα του έλειπε κι αυτή από το σπίτι, η Σουζάνα ήταν μόνη. Ο Στέφανος είχαν έρθει επί τηδεν να τον παρακαλέσει να πάει να κάμει συντροφιά της αδερφής του. Της είχε υποσχεθεί να τον στείλει, εκείνη θα τον περίμενε. Ο Στέφανος πρόσεξε τη στενοχωρία του φίλου του: «έχεις ψυχρανθή τελευταία με κάτι Αντρέα» παρατήρησε «δεν είσαι καλός φίλος για να το κρύβεις. Η μητέρα νομίζει πως κάτι έτρεξε με τη Σουζάνα, είπε. Μ' αν σέ' δυσαρέστησε σε κάτι, είναι ευκαιρία να εξηγηθήτε τώρα. Και σε βεβαιώνω, και κείνη το θέλει πολύ. Θέλω να γίνετε πάλι φίλοι σαν πρώτα». Τα λόγια του φίλου του πλήγωσαν τον Αντρέα. Γιατί έδλεπε πως εκείνος του είχε πολύ περισσότερη εμπιστοσύνη από όσο νόμιζε. Για μια στιγμή πέρχσε από μπρός του η εικόνα όλης της παλιάς φίλιας τους. Και συγκινήθηκε. Μα να ξανασυναντηθεί, και μόνος πάλι με τη Σουζάνα, αυτό τον φόβιζε. Ο Στέφανος είδε το δισταγμό του: «Αντρέα είσαι πολύ ισχυρογνώμων, δε σε πίστευα τόσο» είπε δυσαρεστημένος. Αυτό φύχρανε κάπως τον Αντρέα. Σκέφτηκε πως ίσως ο φίλος του ήταν περισσότερο αφελής παρα μεγαλόκαρδος. Δεν υπήρχε πια συγκίνηση μέσα του. Εξ άλλου είχε απότομα πάψει να φοβάται τη Σουζάνα.

Πήγε και κείνη τον δέχτηκε εύθυμα, σα να μην είχε τίποτα μεσολαγήσει. Καθήσανε κοντά στη φωτιά, εκείνος με τη βράχη γυρισμένη προς το πιάνο, του έκανε κακό να το βλέπει. Μιλήσανε γι' αδιάφορα πράγματα, εκείνη προσπαθούσε να σπάσει την επιφύλαξη που κρατούσε ο Αντρέας, έκανε πως δεν καταλάβαινε την ψυχρότητά του. Εκείνος απέφευγε να την κοιτάξει. Μα η φωνή της του έδινε ευχαρίστηση. Έξαφνα έν' αναμμένο κάρβουνο πήδησε πάνω στο χαλί. Ο Αντρέας πρόφτασε και αρπάζοντάς το το ξαναπέταξε μέσα στη φωτιά. Τα δάχτυλά του είχαν και στις άκρες, μ' έναν κωμικό μορφα-

σμο τα έφερε στα χείλη του. Μα εκείνη παίρνοντάς του το χέρι στα δικά της, το φουσούσε γελώντας. Έπειτα τό' φερε στα χείλη της, το έσφιξε πάνω στο μάγουλό της. Είχε γίνει απότομα σοβαρή, τον κοίταξε στα μάτια: «Τί έχεις μαζί μου Αντρέα;» ρώτησε με παράπονο. Έξαφνα τα μάτια της γέμισαν δάκρυα και πέφτοντας στα γόνατά του ξέσπασε σε λυγμούς. Εκείνος έμεινε έκπληκτος, καταστενοχωρημένος όπως όταν έχουμε αγριοκοιτάξει ένα παιδί, και το πήρανε τα κλάματα. Δεν ήξερε τί να της πη, της χάιδευε μηχανικά τα μαλλια, επαναλαμβάνοντας: «γιατί, μα γιατί κλαις τώρα...» Τέλος εκείνη ησύχασε. Μείνανε ακόμα κάμποσο έτσι σιωπηλοί. Έπειτα εκείνη με φωνή που μόλις ακουγόταν: «Αντρέα σ' αγαπώ» είπε. Εκείνος σόπαινε. Της χάιδευε πάντα τα μαλλια, κοίταζε τη φωτιά στο τζάκι. Μα κοιτούσε κάτι άλλο πολύ μακριά. Εκείνη επανέλαβε: «σ' αγαπώ. Μα εσύ το ξέρω, δε με λογαριάζεις, με περιφρονείς». — «Δε σε περιφρονω Σουζάνα» πρόφερε εκείνος σιγα. Σωπάσανε πάλι για πολύ. Έπειτα εκείνη χωρίς να πάψει ν' ακουμπάει στα γόνατά του, γύρισε και κοίταξε τη φωτιά. «Δε θα μ' αγαπήσεις ποτε Αντρέα, είπε με λύπη. Τί είμαι εγώ για σένα; Ένα μικρό επιπόλαιο κορίτσι, που δεν μπορεί να καταλαβαίνει. Και τώρα σ' ενοχλώ με γελοίες σκηνές, αλήθεια Αντρέα δε σκέπτεσαι πως είμαι πολύ κουτή και ενοχλητική;» Εκείνος δεν απάντησε αμέσως, «γιατί Σουζάνα;» είπε τέλος κουρασμένα. Ήταν πολύ λυπημένος, σα να είχε χαθεί σ' ένα θαμπεό όνειρο, σα να ήταν να φύγει για κάπου και έμεινε. Δεν ήταν η Σουζάνα εκείνη που είχε ονειρευτεί. Λυπότανε για τη Σουζάνα και για τον εαυτό του. Εκείνα που είχε ονειρευτεί του φαινόταν πως υποχωρούσαν σ' ένα άριστο βάθος. Και το πιθανώτερο ήταν πως εκείνα δεν υπήρχαν στην πραγματικότητα, ήταν η ζωή η μεγάλη έρημος με τους απατηλούς αντικατοπτρισμούς.

Η Σουζάνα ήταν η ταπεινή πηγή, ο θάμνος που του προσφερόταν ν' ακουμπήσει την καρδιά του. Δε θα ήτανε τάχα ματαιο-

πονία να τρέχει πίσω από αβέβαιες χίμαιρες, να τρέφει αιωνίως την καρδιά του με άκαρπα ονειροπολήματα; Όμως ήταν σκληρό. Ήταν πολύ λίγο, και δεν έδλεπε καμία προοπτική.

... Η Σουζάνα του μιλούσε τώρα για τα όνειρά της, για τους πόθους της, για τη θέλησή της. Δεν ήθελε να είναι ευχαριστήμένη από την κοριτσιίστικη μοίρα-

(Η συνέχεια στο επόμενο)

της, δεν ήθελε να είναι επιπόλαιη και αμόρφωτη. Ήταν παρα πολλά που δεν τα καταλαβαινε, και άλλα που μόλις τα ένιωθε. Ήθελε να μπορεί να τον καταλαβαίνει όταν παίζει, να μην έχει δικαίωμα να την ειρωνεύεται ο αδερφός της. Μιλούσε απλά και με φωνή που γινόταν όλο και πιο θερμή, εκείνος τώρα την πρόσεχε χαμογελώντας.

ΛΟΪΖΟΣ ΜΑΝΤΡΕΠΗΛΙΑΣ

P. ELUARD

ΟΔΟΚΛΗΡΗ Η ΖΩΗ

Θηλια τα δροσερα εκθαμβωτικά - σου χέρια
Μια περιπέτεια εαρινή τώρα στις ζέστες
Πράσινη μέσα στα λευκα λιβάδια
Ελλάδα φορτωμένη και δροσια.

Να μην ξεχάσουμε τ' αηδόνη
Μήτε το σάκι. Είναι κουμμένο μες στον άμμο
Μήτε τα κόκκαλα των πεθαμένων
Μήτε τα πεθαμένα φύλλα που έχουν μπει
Στην αιωνιότητα του Δεκεμβρίου.

Ανάβλεμμα πλατυ σαν τη σιγή
Ετούτη τη στιγμή γεννιόμαστε
Ευδαιμονία των ματιών, η αγάπη δεν έχει όρια
Παλιά διατηρημένη εμπιστοσύνη
Σπάταλα χέρια που επαναλαμβάνονται
Θρεμμένα απ' όνειρα
Σαν να μην είμαστε παρα μονάχα εμείς οι δυο στη γη
Και το χαμόγελο απ' τις απλές κινήσεις-μας.

Μπορούμε να επιτρέψουμε στον εαυτό - μας
Να μην ξεχάσει τίποτα
Όρκοι παράλογοι, μια κι' όλα τά' χουμε ορκιστεί
Απο πάντοτε
Δεν είναι τίποτα ν' ανακαλύψουμε

Κι' είμαστε δρόμοι που οδηγουν παντού.

Μετάφρ. ΛΙΝΑ ΒΛΑΧΟΥ

Ο ΚΑΛΟΝΟΙΚΟΤΣΥΡΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Φύσαγε ή νοτιά τὸ ζοφερὸ ἐκεῖνο βρά-
δυ καὶ τὰ σύννεφα μαύρα, πηχτὰ καὶ χα-
μηλὰ κυλώντας, μαζεύονταν κοπαδιαστά.

Ἀπὸ τὸ Μπαχατοῦρι πέρα τὸ σκοτεινὸ,
κι' ἀπ' τοῦ Παρλιάγκου τὴν ὀρθόβραχη
κορφή, ροδόλαγ' ἢ νοτιά ξαμολυμένη καὶ
σήκωνε ἀπ' τὰ δάση ἄλλες τῆς νύχτας τὶς
ξωθιές καὶ τοὺς μουντοὺς ἠροῦς.

Κεῖ, πέρα στὰ σκοτάδια, στὰ σκυθρωπὰ
τὰ δάση καὶ στὰ σκιστὰ τὰ βράχια, μα-
λώνουνε τὰ ξωτικά καὶ οἱ καλοτσουράδες.

— Ἡ ἀγραπιδιὰ μονάχη, σειέται καὶ
δέρνεται κι' αὐτὴ γυναῖκα ξεμαλλίαρα. —
. . . Καὶ ἡ νοτιά τὶς ἔφερνε τὶς ἀνεμοκου-
θέντες.

Ἡ χαμηλὴ θολωτὴ πόρτα, ἀντιμαχότανε
στὸν ἄορατο, π' ὄλο καὶ τῆνε σκούνταγε μὲ
δύναμη νὰ μπᾶσῃ τὴ νοτιά. Κι' ἡ ἀμπάρα
μονότονα, στριγγλιάρικα ἀντιφωνοῦσε. Μέ-
σα στὸ τζάκι ἢ φωτιά τριζοβολοῦσε, ὁ λύ-
χνος ποῦρριχνε κοντὰ τὸ μελιχρὸ του φῶς,
κι' ἡ σιωπὴ.

. . . Τὰ βαρεῖα κι' ἀπὸ σιβάλια πατήματα,
ἀκούστηκαν νὰ πλησιάζουνε καὶ θρόντηξε
ἡ πόρτα. Τὸ πάνω θυρόφυλλο ἀνοιξε ἀπό-
τομα καὶ μπουκάρησε μέσα τὴ νοτιά. Οἱ
ωλόγες ἀναποδίσανε μὲ σπιθιτὸ καὶ σφύ-
ριγμα στὸ τζάκι, κι' ἡ φλόγα στὸ λύχνο
ἔπαιξε νὰ σβύσῃ, μὰ πάλι ἀντρεϊεύτηκε
καὶ σὰ νὰ τίναξε τὴ νύστα ἀπὸ πάνω της.

Καὶ κεῖθε στὸ πάνω θυρόφυλλο, φάνη-
καν οἱ μουστάκες—οἱ κατεβατὲς μουστά-
κες—κι' ἡ φαρδεῖα, πλατεῖα φάτσα—ἡ
ἀγαθὴ φάτσα—κι' ὁ σκουῦφος ὁ ῥιγμένος
πίσω, κι' ἀκόμα ὁ χοντρός, κοντός, ἡλιο-
ψημένος, θαθυχαρνακωμένος τράχηλος,
ποῦβγαίνει ἀπ' τὴ φανελάρα—τὴ χοντρή
κανελιὰ φανελάρα—τοῦ γείτονα, τοῦ ξά-
δερφου, τοῦ Καλονοικοτούρη.

— «Γεῖά σας μωρὲ παιδιὰ» μᾶς εἶπε.

— Καλῶς τὸν ξάδερφο' ἔμπα μέσα καὶ
μᾶς σήκωσε ἡ νοτιά.

Καὶ κείνος ἔδωσε μιὰ στὸ κάτω μισό-
φυλλο τῆς πόρτας καὶ νᾶτος.

Καὶ πίσω του θρόντηξε ἡ χαμηλὴ θο-
λωτὴ πόρτα. . .

Καὶ νᾶτος ὁ γείτονας, ὁ ξάδερφος, ὁ
Καλονοικοτούρης.

Δὲν εἶναι ἀψηλός, εἶναι τετράγωνος καὶ
χαμηλός μὲ τὶς χερσοῦκλες του τὶς μακριές
καὶ τὶς χέρες του τὶς ἄγριες ἀπ' τὴν ἀξι-
νο καὶ τ' ἀλέτρι· μὰ κι' ἀπ' τὸ καμάκι
καὶ τὴν πειονιά, κι' ὄχι σπάνια κι' ἀπ'
τὸ φουσέκι τοῦ δυναμίτη.

Λιγάκι μονόπαντος μὲ τὴ φανελάρα
του, ποῦ τονε κάνει νὰ μοιάζῃ σὰν ἀρκού-
δα, καὶ κατεβαίνει ἴσαμε κάτω χαμηλὰ
στὰ βρακιά του, ποῦ τὰ βαστάει χαμηλὰ-
χαμηλὰ στὰ γοφιὰ μὲ μιὰ πλατεῖα λούρα.

Τὰ βρακιά του ποῦχουνε μπροστὰ δυὸ
τσέπες ὀρθές καὶ χάσκουνε, γιὰ νὰ μπαῖνῃ
μ' εὐκολία καὶ μὲ κάποιο ἰδιαιτέρο τρόπο
ἢ χέρα του, νὰ τραβᾷ τὸ στραβοσουγιά
ἢ νὰ βάζῃ τὸν παρὰ.

Καὶ τὰ μπατζάκια του χωμένα μέσα
στὰ σιβάλια, τὰ σιβάλια μὲ τὴν προκα-
δοῦρα, γιομάτα σβώλια γῆς ἀπ' τὸ ὄργως.

Μπήκε ὁ ξάδερφος, ὁ γείτονας, ὁ Καλο-
νοικοτούρης, μὲ τὸ βαρὺ, στραβό, μονό-
παντο πάτημά του, μὲ τὶς χερσοῦκλες του
δεμένες πίσω, καὶ τὸ ταγάρι ῥιγμένο λο-
ξὰ στὸν ὦμο τὸ γυρτό. — λές, ἀπὸ δαῦτο,
κι' ἀπὸ τὸ μισογάλονο μὲ τὸ ῥετσιναῖο,
τ' ἀφιλότιμο, ποῦ πρῆθαλλε πονηρὰ τὸ
λαιμό του ἀπὸ μέσα σὰ διαλόπαιδο.

Μπήκε καὶ γελάγανε οἱ μουστάκες του
καὶ κάτω ἀπ' τὶς μουστάκες του γέλαγε
ὄλος ὁ Καλονοικοτούρης. Κι' ἦτανε μετα-
δοτικὸ, λές, τὸ γέλοιο αὐτό, ποῦ γελάγαμε
ὄλοι, ὄχι φωναχτὰ, μὰ ἀπὸ μέσα μας καὶ
στὰ πρόσωπά μας, καθὼς αὐτὸς ἀφοῦ σι-
γουράρησε τὸ ταγάρι, πῆρε τὸ σκαμνὶ καὶ
κάθησε κοντὰ στὸ παραγκῶνι, τρίθοντας
καὶ ξανατρίθοντας τὶς χέρες του παλάμη
μ' ἀπαλάμη.

Ἦστερα ἔχωσε τὴ χέρα του στὴν τσέ-

πη, ἔβγαλε τοὺς τσιγάρους του, πῆρε ἕναν
κι' ἀρπάζοντας ἀπ' τὴ φωτιά ἕνα δαυλὶ,
τὸν ἀναψε ξεφυσῶντας πυκνὸ καπνὸ ποῦ
τὸν μισόκρυψε.

Τότε ἔλυσε τὴ σιωπὴ καὶ εἶπε— «Ἄι-
ντε, Γιώργη, πᾶμε».

— Γιὰ ποῦ εἴσαστε; τότε ρώτησε ἡ
μᾶνα μου.

Κι' ὁ Καλονοικοτούρης γελῶντας χᾶ-
δεψε τὴ μουστάκα του πρὶν τῆς ἀποκρι-
θεῖ, κι' ὕστερα— «ἐμεῖς λογαριασμὸ δὲ
δίνουμε· ἐμεῖς εἴμαστε τὸ κουμάντο—ξα-
ναχάτ'δεψε τὸ μουστάκι του—ἀλλὰ θέλουμε
καὶ σοῦ λέμε, κυρά. Νά· ὁ Νίκος τοῦ Μη-
τροκούκη, βάρεσε τὸ λαγὸ—ἕνα λαγαρίδι
ἴσαμε δυὸ ὀκάδες· πέρα στὴν κακὸ ποταμὸ.
Κι' ἡ Μαριγούλα τὸν ἔφτιαξε σιφάδο—
σερνικὸ σιφάδο ποῦ ξέρει δαῦτη καὶ τονε
φτιάνει· καὶ μᾶς ἔχουνε καλεσμέν' ὄχι
τὶς γυναῖκες· μόνο τὰ κουμάντα· τὸ Γιώρ-
γη καὶ τὴν Ἄφεντιὰ μου·—θέλουμε καὶ
στὰ λέμε κυρά».—

Σηκώθηκε· ξεκρέμασε τὴν ταγάρα καὶ
τῶθαλε λοξὰ γιὰ τὴν πόρτα. «Ἄιντε» εἶπε.

Ἔρριξα τὴν πατατούκα, πῆρα τὸ ἰλάρι
μου καὶ τὸν ἀκολούθησα.

Πηγαίναμε σκουνοφυλώντας ἦτανε πί-
σα σκοτάδι καὶ τὰ σύννεφα βαρεῖα, χα-
μηλὰ, ἀγγίζανε σχεδὸν τὰ δέντρα, ποῦ
χορεύανε γύρω μας τὸν ξωτικὸ χορὸ ποῦ
τοὺς σφύριζε ἡ νοτιά. Καὶ μόνο ἀπ' τοὺς
φεγγίτες τῶν σφιχτομανταλωμένων ἀνά-
ριων σπιτιῶν, κι' ἀπ' τὰ ἱερὰ τῶν μονα-
χικῶν μικρῶν ἐκκλησιῶν ποῦ τὸ μονοπάτι
μας περνοῦσε, ἔβγαине λίγο φοβισμένο,
νυσταγμένο φῶς.

Περάσαμε καὶ τὸ ῥέμα ὅπου τὸ βουητὸ
ἦταν πολὺ καὶ βαθύ· κι' ἀπ' τὸ πηγᾶδι
πλάι περάσαμε. . .

Καὶ νὰ ὁ φεγγίτης τοῦ κουμπάρου τοῦ
Μητροκούκη, σὰ μάτι καὶ νὰ μᾶς ἔκραζε
μὰ κἀνωμε πιὸ γρήγορα.

. . . Καὶ ἡ βροχὴ ἦτανε πιὰ κρεμάμενη,
νὰ στάξῃ νὰ μὴ στάξῃ. . .

— «Κι' ἕνας γε - κι' ἕνας γε - κι' ἕνας
γέρος ὁ καυμένος».

Τραγουδοῦσε μὲ τὴ φωνάρα του, ὁ
ξάδερφος ὁ Καλονοικοτούρης καὶ δό-
στου χόρευε, κλονοντας μικρὰ βηματά-
κια, μὲ λυγισμένα τὰ γόνατα, μὲ τὸν
ἕνα ὦμο σηκωμένο, μὲ τὰ χέρια φερ-
μένα πρὸς τὴ μιὰ—τὰ δάχτυλα νὰ χτυ-
πᾶνε—καὶ τὴ φάτσα γυρισμένη πρὸς
τὴν ἄλλη, μὲ τὰ μάτια νὰ κοιτᾶνε μιὰ
χαμηλὰ καὶ μιὰ ψηλὰ καὶ βόλτα, καὶ
τὸ κεφάλι νὰ σκαμπανεβάξῃ σὰ φε-
λοῦκα.

Καὶ ξαφνικὰ ἔκαν' ἕνα σάλτο, κι'
ὕστερα πάλι κἀνοντας μὲ τὸ στόμα, ἔ-
παιζε τᾶχα λύρα μὲ τὶς χέρες του.

Καὶ πάλι καθότανε στὴ γωνιά του
σιωπηλός, μὲ τὴν κεφάλια του σκυμμένη
καὶ κἀταγε τοὺς ἄλλους—μὰ σ' ὅσους
τὸν πειράζανε δὲν ἔλειπε ἡ ἀπάντηση
καὶ περισσὴ—καὶ ξαφνικὰ θυμώτανε
πάλι κἀνενα τραγοῦδι, ἢ τουρχότανε
νὰ συνεχίσῃ τὸ παλιὸ κι' ἔμπαινε πάλι
στὸ χορὸ.

Εἴχαμε ἴσαμε δυὸ - τρεῖς ὥρες στοῦ
Μητροκούκη, κι' ὁ λαγὸς εἶχε τραβή-
ξει τὸ μισογάλονο· ἄσε ποῦ τὰ βαρέλια
τοῦ μπάρμπα Μήτσου τοῦ Μητροκούκη
ἦτανε γεμάτα.

. . . Στὸ χαμηλὸ μαζεμένο πάτωμα,
ποῦ ἀπ' τὰ δοκάρια κρέμονταν τὰ βάζα
μὲ τὸ βούτυρο καὶ μὲ τὸ μέλι, τὰ σκόρ-
δα, τὰ κρεμμύδια, ἢ τάβλα μὲ τὰ καρ-
βέλια, κι' ἀκόμα δύο δίκαννα καὶ τὸ
σκερπάνι ποῦ βαρᾶν τοὺς πεύκους, ποῦ
στὶς γωνιές ὀρθὰ καὶ σοβαρὰ τὰ κιού-
πια μὲ τὸ λάδι καὶ τὰ ξερὰ τὰ σῦκα
τὰ ἔλησοκούτσουρα στὸ τζάκι ἀφήναν μιὰν
εὐχάριστη μυρωδιά.

Κι' ἔξω ἡ βροχὴ εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ ὥρες
τώρα νὰ πέφτῃ, ἢ βροχὴ.

Τὸ σπιθοβόλο ρετσιναῖο, τίναξε τὴν τά-
πα τοῦ τσερβέλου τοῦ ξάδερφου τοῦ Κα-
λονοικοτούρη, κι' ἀπὸ κεῖ τίναξε τὰ πατε-
ρὰ ἀπ' τὸ ταβάνι, κι' ὕστερα τίναξε καὶ
τὸν λιακὸ στοὺς τέσσερις ἀνέμους, καὶ τὸν
ἔφερε χρόνια πίσω, τότε ποῦ ἡ μουστάκα
του ἦτανε μαύρη σὰν τοῦ κοράκου τὸ φτε-
ρό, στριμμένη ἴσ' ἀπάνω—κι' ὄχι κατε-
βατὴ ὅπως τώρα—καὶ στὴ φαλάκρα του
φυτρώνανε μαλλιά δασά, τότε ποῦ ἦτανε

στά καράδια—στο Κιλκίς—και βγήκανε στη Χίος πού—ά, μωρέ, οί Χιώτισσες οί δασκάλες—ή τότε... πού...

Κι' οί ιστορίες ήτανε ατέλειωτες· και τ' άλλατι τὸ χοντρὸ δὲν τὸ λυπότανε, ὁ ξάδερφος ὁ Καλονοικοτούρης.

Καί καμμιά φορά σηκωθήκαμε νὰ φύγωμε· και σὰν πού τᾶβλεπε δλα φαρδειὰ κι' ἀνοιχτά, τρύπωσε νὰ φύγη ἀπ' τὸ παραθυράκι, πού τᾶβλεπε γιὰ πέρτα, ὁ γείτονας, ὁ ξάδερφος, ὁ Καλονοικοτούρης: μὰ τὸν κρατήσανε και βγήκαμε καμμιά φορά ἀπὸ κει πού πρέπει.

Ἔβρεχε κι' ἄλλο ἔβρεχε· οί ἀνέμοι εἶχανε λουφάξει κι' εἶχε ἐκεῖνο τὸ περίεργο ἀμυδρὸ φῶς, πού δταν τὴ νύχτα βρέχει, ἔχει πάντα στὸ ὑπαιθρο

Κι' ὁ ξάδερφος λοξοδρομοῦσε σὰ φρεγάτα πού τὸν ἔχει στὴ μπάντα· και πάλι ἐρχότανε στὰ ἴσα· μὰ νὰ τὸν πιάσω δὲν ἤθελε — γινότανε θηρίο — μόνο μου πήρε τὸ ἰλάρι και πήδαγε τὰ γλυστερά ἀπ' τὴ βροχὴ κατὰβραχα, σκουνοτύφλαγε, βλαστήμαγε, γλύστραγε, ἀναπηδοῦσε, μὰ δλο ὀρθὸς ἦτανε· θηρίο, κουμάντο.

Κι' δλο μοῦλεγε, μοῦλεγε· ἤθελε νὰ μου πῆ, νὰ μου μπάση καλὰ μέσα στὸ μυαλό μου, τὸ πόσο τὰ παιδιὰ, οί Μητροκούκηδες, ἦτανε φιλότιμα κι' ὄχι σὰν κάτι ἄλλους, κι' ἀκόμα ἄλλα πολλὰ πού τὰ ξεχνοῦσε στὴ μέση γιὰ νὰ τραγουδήσῃ μ' ἀνοιχτὴ καρδιά ἕνα ατέλειωτο μὲ γυρίσματα τραγουδάκι.

Κι' ὕστερα τοῦ σκαρφίστηκε ν' ἀρχίσῃ μιὰ ἱστορία, πού ἐγὼ δὲν μπόραγα νὰ καταλάβω, μὰ θᾶτανε πολὺ ἀστεία, γιὰτὶ ἔλεγε μισή-μιὰ λέξη και τὸν ἐπιανε ἕνα γέλιο ἀβάστηχτο, μακρὺ, πού μ' ἐπιανε και μένα και μόλις μποροῦσα νὰ κρατηθῶ στὰ πόδια μου.

Κι' ὕστερα τοῦφυγε ἡ κάπα του· και γύριζε ἐκεῖ μὲς τὴ βροχὴ νὰ πιάσῃ τὸ μανίκι πού δλο τοῦφυγε. Κι' ἦταν, λές, ἐκεῖνο τὸ μανίκι, σὰν τὴν ἱστορία, π' δλο τοῦ γύριζε στὸ νοῦ, κι' δλο ἤθελε νὰ τὴν

πῆ· μὰ μήτε ἀρχὴ εἶχε, μήτε τέλος· κι' ἦτανε ἀστεία, ἀνείπωτα ἀστεία· κι' ὅσο τοῦ ξέφυγε τόσο ἀστεία γινότανε, τόσο τρομαχτικὰ ἀστεία...

—Ὁ σκοῦφος τοῦ ξεπετάει καθάλλι τὰ σύννεφα· και τὸ μυαλό του γκάπα-γκόπ· κι' δλα εἶναι ἀνάποδα· και μιὰ δλα εἶναι ἴσα· και χοροπηδᾶνε· και κλείνουνε τὸ μάτι σὲ πονηρὴ ἀστεία συνεννόηση, κι' ἀνοίγουνε ἕνα στόμα και φαγγρίζουνε οί ὀδόντες τους σὲ χάχανο πλατύ.—

Και γελοῦσαμε, γελοῦσαμε δερνάμενοι ἀπ' τὴ βροχὴ.

Ἄσπου καμμιά φορά φτάσαμε στὸ πυργί μας· κι' ἤθελε ὁ ξάδερφος ν' ἀνεβῆ ἀπάνω νὰ πλαγιάσῃ· πού ἀναγκάστηκα νὰ τονε κατεβάσω νὰ πάῃ στὴν Καλονοικοτούρα του πού τὸν περίμενε.

Και τότε φεύγοντας θυμήθηκε τὴ μάνα μου, ἴσως και τὴν Καλονοικοτούρα, τὴ γυναίκα του, περισσότερο· και φώναξε — «Ἐμεῖς εἴμαστε τὸ κουμάντο· ἐμεῖς λογαριασμὸ δὲ δίνουμε».

Κι' ἔπειτα φαίνεται θυμήθηκε τὴν ἱστορία του παλι, κι' ἀκούστηκε στὰ σκοτάδια πέρα νὰ γελάῃ ἀκράτητα, μὲ τὸ βαρὺ του πάτημα παραπατώντας, ὁ γείτονας, ὁ ξάδερφος, ὁ Καλονοικοτούρης.

...Και σὰ νὰ γέλασε κι' ἡ βροχὴ· γέλασε κι' ἡ βροχὴ μὲ πλατύ, πλαταγιστὸ χάχανο. Κι' οί γέρικες οί ἐληές, σὰ νὰ γέλασαν κι' αὐτὲς γεροντικὸ γέλιο ἀγαθὸ, δλο σημασία και συγκατάβαση.

Κι' ἡ ἀγραπιδιὰ — ἡ μονάχη — δὲ βᾶστηξε και γέλασε κι' αὐτὴ.

Και τὸ τραχὺ, μουντὸ τοπεῖο, τὸ βρεχάμενο, ἔδειξε στ' ἀμυδρὸ φῶς, σὰ φιλικὸ και σὰν καλόβολο.

... Στὸ παραγκῶνι ἡ χόβολη ἦταν κρύα πιά· και τὸ λυχνάρι τὸ κατάπιε τὸ σκοτάδι, πολὺγλωσσο.

Μὰ ἡ βροχὴ ἔπεφτε, κι' ἐπαιζε ἕνα ατέλειωτο, μὲ γυρίσματα τραγουδάκι, στὴ χαμηλὴ, θολωτὴ, πέρτα.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΤΤΑΚΗΣ

EXELSIOR

Ἔτσι μίλησε ἕνας πολεμιότης, τὴν παραμονὴ τῆς μεγάλης μάχης, στὸν Κύριο και Θεό-του.

*Ἐφιασα Κύριε στὸ κράσπεδο αὐτὸ
Περνώντας βουνὰ και χαράδρες πολλές
Λίμνες περνώντας και βάλτους πολλούς
Γιὰ νὰ φτιάσω μιὰ μέρα στὸ κράσπεδο αὐτὸ*

*Τὸ τέμα του δρόμου - μου ας εἶναι τὸ κράσπεδο αὐτὸ
Νὰ μπῆξω δω πέρα τὸ λάβαρο αὐτὸ που κρατῶ
Μήτ' ἀλλιῶτικα τώρα νὰ κάνω μπορὸ
Ὁ δρόμος - μου εἶταν τὸ κράσπεδο αὐτὸ
Λάβαρό-μου τὸ λάβαρο αὐτὸ που κρατῶ*

*Σε χαράδρα εἶχα πέσει βαθιὰ και ζεστὴ
Μεσ' στὸ βάλτο ὡς τὴ μέση εἶχα δεξ βυθιστεῖ
Ἀπὸ κε ὅμως κι' ἀπάνω ἐμεινα καθαρὸς
Και στὸ κράσπεδο αὐτὸ εἶν' αἰθριος ἀγέρας τα πάντα και φως*

*Κύριε κάνε νὰ μείνω στὸ κράσπεδο αὐτὸ
Παρεκεί εἶν' ἡ χαράδρα βαθιὰ κι' ὁ ἀγέρας
Θανατερὰ εἶναι κει πηχτός και ζεστός*

*Ἀλλοίμονο Κύριε ἀν δὲν εἶναι τὸ κράσπεδο αὐτὸ
Τὸ κράσπεδο τώρα που χρόνια ζητῶ
Νὰ μπῆξω τὸ λάβαρο αὐτὸ που κρατῶ*

*Κι' ἀν δὲν εἶναι μὴν πεις λέξη Κύριε γι' αὐτὸ
Γιὰτὶ παρεκεί εἶν' ἡ χαράδρα κι' ὁ ἀγέρας
Θανατερὰ εἶναι κει πηχτός και ζεστός*

*Μόνο δώσε στὸ φως νὰ πεθάνω τὸ αἰθριο
Του κράσπεδου αὐτοῦ
Μεσ' σε πλήθος σημαίες και ὕμνους και χρώματα
Που θα λένε τὴ δόξα του κράσπεδου αὐτοῦ*

Πολεμώντας - μου δώσε να πεθάνω σ' αυτό
Το κρᾶσπεδο πάνω σ' αυτό και γι' αυτό
Κρατώντας το λάβαρο αυτό που κρατώ

ΦΑΙΔΡΟΣ ΜΠΑΡΛΑΣ

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΠΟΥ ΔΕ ΜΕΓΑΛΩΝΕΙ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑ

Μόλις τὰ παραμύθια ἀρχίσουν νὰ τυλίγουν τὴ χειμωνιάτικη νυχτιὰ κι' ἀνοίξει ἡ βαριὰ πόρτα τοῦ κάστρου μας γιὰ νάμπει ἡ τρίτη κι' ἡ μικρότερη πού τὴν κατατρέχουν ὄλοι· ὅταν κονταρωθεῖ ὁ δράκωντας κι' ἀκουσθεῖ στὸ καλντερίμι τ' ἄλλογο τοῦ ρηγόπουλου, δειλὰ γεννιέται ἀνάμεσα στὶς φλόγες καὶ κοντὰ μου, ὁ μικρὸς πού δὲ μεγαλώνει.

Πόσο τὸν ξαίρω! Φέρνει μαζί του τὶς ἀστέρευτες πηγὲς τῆς παλιᾶς ξεχασμένης χαρᾶς κι' ὅλος εἶναι ἓνα σημάδι πού γνέφει νὰ φύγουμε.

Ἀνοίγουν οἱ γαλάζιοι διάδρομοι τ' οὐρανοῦ κι' ἓνα μαζί του φεύγω, περνώντας μὲς ἀπ' τοὺς μῆδες καὶ μὲς ἀπ' τὰ τραγοῦδια τῶν πουλιῶν. Μᾶς ἀρμενίζει τ' ἀνεμικὸ τῶν ἀνθισμένων χειλιῶν τῶν κοριτσιῶν πού γελᾶνε.

Μᾶς κυνηγᾶει τ' ἀστρολόγι στὸ ρέμα τοῦ Γαλαξία. Καὶ τὸ πρωτοπαλήκαρο τ' Ἀστρὸ μᾶς ἔφτασε· μᾶς τύλιξε γαλάζιο φῶς θαμπωτικό. Κάνοντας δρόμο μίαν ἀχτίδα του, διάττοντας καὶ μεῖς, ἀγγίζουμε τὴ γῆ.

Πιανόμαστε χέρι χέρι μὲ τὴν ἀνοιξη, πασπαλιζόμαστε χρυσόσκονη τῶν λουλουδιῶν τοῦ δάσου κι' ἀνάβοντας τὶς παπαροῦνες, διαβάζουμε μὲ τὸ ρυθμὸ τοῦ δροσοσταλαγμοῦ, τὴ μελένια γραφὴ τοῦ ἡλίου πού φεύγει, στὴ θάλασσα.

Μεγάλες ἔγνοιες μᾶς ἐφόρτωσαν ἡ νύχτα: Τὸ σπᾶσιμο τῆς λόγῃς τοῦ μολυ-

βένιου στρατιώτη· ἡ σταλαγματιὰ τῆς μελάνης στὸ τέλος τοῦ κείμενου τῆς καλλιγραφίας· γιατί νὰ μὴν εἶν' ὄλο Χριστοῦγεννα καὶ Πάσχα, γιατί νὰ φεύγουν τὰ χελιδόνια μὲ τὴ σπασμένη ρόδα τοῦ ἡλίου!

Μὰ τίς ξεχνᾶμε μ' ἓνα γρύλο π' ὄλο χτυπάει τίς κροσταλένιες καμπανοῦλες πού τοῦ κρεμάει ἡ πούλια ἡ γαλαξένια.

Καὶ μπαίνουμε βαθιὰ στὴ γῆ. Ταξιδεύουμε τίς παλιὲς χαμένες τῆς ἱστορίας καὶ βλέπουμε τὴν εἰκόνα τοῦ δευτερόλεπτου στὸς σταλαχτίτες.

Ἀγκαλιασμένοι τίς ἀλογάτες γοργόνες γυροφέρνουμε τοὺς πράσινους παράδεισους κι' ἀναδεύουμε τίς χιλιόχρωμες χαρὲς τῶν ματιῶν.

Ταξιδεύουμε τὸ ξεστὸ χυμὸ πού τρέχει στὴν τελείωση κι' ἀνθίζουμε στὰ ξέκλωνα, πρῶτο αὐγινὸ λουλούδι. Τὸ λουλούδι πού κόβει κάθε τόσο ἡ μάνα μου καὶ στολίζεται καὶ καμαρώνει καὶ τὸ κοιμίζει τὸ βράδι στὸ παλιὸ ἀνθογαλὶ τοῦ σπητιοῦ πού ἀφίσαμε. Κεῖνο πού νοιώθω στὴν καρδιά μου νὰ γέρνει μαραμένο, σὰν ἡ φωτιὰ τοῦ τζακιοῦ κρυφτεῖ στὴ στάχτη καὶ τὴ μεγάλη κάμαρα τοῦ χειμῶνα δειχτιάσει τὸ σκοτάδι. Τὰ ρολόγια τῶν γύρω σπητιῶν συντροφεύουνε τὸ δικό μας, πού κορυφαῖο ταλαντεύει τὸ κορμὶ τῆς νύχτας, στὴ συγχορδία τοῦ μεσονυχτιοῦ.

Ὁ μικρὸς πού δὲ μεγαλώνει, τρομάζει. Λυώνει σὲ κάθε χτύπημα καὶ χάνεται κι' αὐτὸς σὰν τὴν ξεχασμένη φωτιὰ.

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΡΑΜΗΤΣΟΣ

JACQUES DE LACRETELLE.

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Τί ἑξαίσιο ὄραμα, τὰ νησιά πού ἀναδύονται μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου! Σχῆματα στρογγυλεμένα, ὁμαλὲς ἀχτέες, χρώματα ρόδινα καὶ ξανθὰ, ἔλαφρα σκιασμένα μὲ πράσινο, θυμίζουν ὁμάδα ἀπὸ γυμνὰ κορίτσια μὲς στὴ θάλασσα. Τὸ πιὸ μικρὸ νησί δὲν εἶναι παρὰ ἓνος ὄμοιο πού μόλις φαίνεται.

Ὅταν ἡ ὁμίχλη τοῦ πρωῖνοῦ διαλύεται καὶ τὸ βαπόρι πλησιάζει δὲν νοιώθει πιὰ κανεὶς τὴν ἴδια γοητεία. Ἀνακαλύπτει πὼς ἡ καθαρότητα τῶν γραμμῶν, τὸ γλυκὸ καὶ μονότονο χρῶμα προέρχεται ἀπὸ μιὰ γῆ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἄγωνα ὅπου καμμιὰ κοιλάδα δὲ σχηματίζεται· τὰ νησιά αὐτὰ φαίνονται ἀπὸ κοντὰ σὰ μιὰ γῆ τελειωτικὰ μὰ ἄσχημα φτιασμένη· κάτι λείπει ἀπ' τὰ γυμνὰ κορίτσια πού κολυμποῦν γιὰ νᾶναι τέλειες ὁμορφιές.

Μὰ τὸ πιὸ χαριτωμένο εἶναι τὸ λιμανάκι πού μπαίνει τὸ καρᾶβι, προπάντων ὅταν εἶναι καμμιὰ σκάλα μικρῆς σημασίας, ἢ κανένα ἀραιοκάτοικημένο νησί. Ὅλα τὰ λευκὰ σπιτάκια εἶναι ὀτσιβαγμένα γύρω στὸ μικροσκοπικὸν ὄμοιο. Στὸ σφύριγμα τοῦ βαποριοῦ, ἢ προκυμαία γεμίζει μ' ἓνα σωρὸ πρόσωπα τῆς ὄπερα· κωμικὸν: ἓνας ἔμπορος κοιλαρᾶς, ἓνας παπᾶς, ἓνας ἀξιωματικός, ἓνας σακάτης, ἓνας χαμάλης, μιὰ χοῦφτα ἀλητάκια.

Ἦταν ἐννιά μόλις ἡ ὥρα ὅταν τὸ πλοῖο σταμάτησε στὴ Μύκονο, ἀπ' ὅπου θὰ πηγαίναμε μὲ τὴ βάρκα στὴ Δῆλο.

Ἄν καὶ λιγότερο μεγάλη καὶ λιγότερο πλούσια ἀπ' τὴν Τῆνο καὶ τὴ Σῦρο, ἡ Μύκονος ἔχει τὴ φήμη τοῦ πιὸ γραφικοῦ καὶ τοῦ πιὸ χαριτωμένου νησιοῦ τῶν Κυκλάδων.

Ἡ ἄφιξη δὲ μὲ ἀπογοήτευσε. Τὸ χωριὸ ἀστραποβολοῦσε ἀπὸ λευκότητα στὸν ἡλιο, λὲς κι' ἦταν ἀληθινὸ βουναλάκι ἀπὸ ἀσβέστη. Πίσω ἀπὸ τίς στέγες ἀνεμόμυλοι πού παρόμοιοι δὲν ὑπάρχουν πουθενά, εἶναι σκαρφαλωμένοι πάνω στὸ ὑψώ-

μα, ὁμοιοὶ μὲ πελώρια ἔντομα βαλμένα στὴ σειρά.

Λίγο ἀργότερα, καθὼς βγαίναμε ἀπ' τὸ λιμάνι τῆς Μυκόνου, σπρωγμένοι πρὸς τὴ Δῆλο ἀπὸ ἄνεμο εὐνοϊκό, σκεφτόμουνα πὼς γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τότε πού ταξιδεύω στὴν Ἑλλάδα, ξεφευγα ἀπ' τὸ μεγάλο δρόμο. Αὐτὸ τὸ νησί, πού οἱ ξένοι δὲ συνηθίζουν διόλου νὰ τὸ ἐπισκέπτονται, καὶ πού δυσκολεύτηκα νὰ δώσω νὰ καταλάβουν στοὺς ντόπιους ὅτι ἤθελα νὰ ἐπισκεφθῶ, αὐτὸ τὸ ταξίδι μὲ μιὰ ἀπλῆ βάρκα μὲ πανιά πού τὸ ἔκανα καθισμένος ἀνάμεσα στὰ δίχτυα, στὰ σκοινιά, καὶ στὶς ἀπόχες, αὐτὴ ἡ ἄγνωστη ἀστραποβόλα κι' ἔλαφροκυματοῦσα θάλασσα, ἡ σπαρμένη ἀπὸ νησιά κι' ἄδεια ἀπὸ πλεούμενα, ὅλα αὐτὰ ἔδιναν στὸ ταξίδι μου κάτι τὸ καινούριο μὰ καὶ παρᾶξενο συνάμα.

Ἡ ἀπομάκρυνση πού ἐνοιώθα ἀπ' τὸν κόσμον, ἡ ψυχολογικὴ διεξόδουση τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων πού μὲ συνόδευαν, καὶ πού μὲ μιὰ ματιὰ τοὺς καταλάβαινα, μοῦ προκαλοῦσαν ἓνα συναίσθημα πολὺ βαθὺ πού μονάχα μὲ μίαν εἰκόνα μποροῦ νὰ ἐκφράσω — μὲ τὴν αὐγή. Αὐγὴ τοῦ κόσμου, σκεφτόμουνα ἀγναντεύοντας τοῦτα τὰ ἄγωνα νησιά, λουσμένα μὲς στὴν καταχνιά. Αὐγὴ τῆς ἀνθρώπινης δουλειᾶς, αὐγὴ τοῦ πνεύματος, ξανασκέφτηκα παρακολουθώντας τὰ κινήματα αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, τὴ σειρὰ τῆς σκέψης τους.

Καὶ σ' ἄλλες χώρες, στὴν Αἴγυπτο, στὴν Παλαιστίνη μοῦ εἶπανε πὼς τὰ τοπία κι' οἱ συνήθειες προκαλοῦν κάποτε τὴν ἴδιαν ἐντύπωση. Μὰ νομίζω πὼς ἐκεῖ κάτω οἱ εἰκόνας ἐνεργοῦν ἀπάνω μας σὰν ἓνα θέαμα· δὲ μᾶς ἔρχεται τότε ἡ ἴδεια πὼς θάταν δυνατὸ νὰ παίξουμε καὶ μεῖς τὸ ρόλο μας σ' αὐτὴν τὴν εἰκόνα· γιατί τὴν ἀντικρύζουμε σὰν ἓνα ἔργο πολὺ παλιὸ πού διαιωνίστηκε καὶ παίζεται ἀκόμα μὲ κουστούμια τοῦ παλιοῦ καιροῦ.

Στην Ελλάδα, τὸ πρᾶγμα διαφέρει οἱ σκηνές αὐτὲς πού μᾶς συγκινοῦν δὲν ἔχουν αὐτὴ τὴ στατικότητα, ἀντίθετα κάθε τὶ πού ζεῖ μέσα μας ξαναβρίσκει ἐδῶ τις ρίζες του. Μέσα σ' αὐτὴ τὴ βάρκα πού μὲ πῆγαινε στὴ Δῆλο, δὲν ἔνοιωθα τὸν ἑαυτὸ μου θεατῆ, ἀλλά, τὸ λιγότερο, αὐτὸ πού γύρω μου ἔβλεπα, ἦταν ἡ καταγωγή τῆς φυλῆς μου.

Ὅταν ἔφτασα στὴν κορφή τῆς Κύνθου ἦταν ἡ πιὸ ὀμορφή στιγμή. Τὸ φῶς δὲν ἦταν ἐκτυφλωτικό, καὶ τὰ χρώματα τῆς θάλασσας φαίνονταν καθαρὰ ὁ ὄριζοντας ἦταν καθαρός, κι' ὄλο τὸ Αἶγαῖο ἦταν ὄρατό.

Ἡ Δῆλος στὴ μέση τῶν Κυκλάδων σχεδόν, κι' αὐτὸ τὸ μικρὸ ὕψωμα ὅπου στεκόμουν ἔμοιαζε νᾶναι τὸ κέντρο μιᾶς μεγάλης ἁρμονίας. Νομίζω ἀναγκαῖο νὰ χρησιμοποιήσω αὐτὴ τὴν ἀόριστη ἔκφραση γιατί καμμιά ἄλλη δὲ μπορεῖ νὰ παραστήσει καλλίτερα τὸ ὄραμά μου.

Εἶχα τὸ συναίσθημα μιᾶς συμφωνίας ὅπου ὄλα ὅσα ἐρεθίζουν τις αἰσθήσεις μας, ἀέρας, φῶς, γραμμὴ, χρώματα, μὲ εἶχαν πλημμυρίσει, ἀφύσικα συνυφασμέ-

να. Ὅλα ἦσαν ὀρισμένα καὶ ξεκάθαρα, καὶ τίποτα δὲν ξεχώριζε. Κανένα συναίσθημα δὲν ξεπερνοῦσε τ' ἄλλο. Νὰ θὰ μάζω μονάχα τὴν ἀπόχρωση τῆς θάλασσας ἢ τὸ περίγραμμα ἑνὸς νησιοῦ, μὴ φαινόταν σὰ μιὰ ιδέα ἀκατανόητη, πού θάχε ἕναν ἀλλόκοτο ἀντίκτυπο στὴν ψυχὴ μου, ντουφεκιὰ πού βλέπουμε τὸν καπνὸ τῆς πρὶν ἀκουστῆ ὁ κρότος τῆς.

Ἐμείνα ἐκεῖ ὥρα πολλή, νοιώθοντας ἕναν γαλήνιο ἐνθουσιασμό, κοιτάζοντας μονάχα γύρω κι' ἀφήνοντας τὴ σκέψη μου νὰ πετάει.

Τοῦτο τὸ ἐνιαῖο θέαμα, πού παντοῦ εἶναι ἴδιο κι' ὅμως εἶναι φτιασμένο ἀπὸ στοιχεῖα τόσο κινούμενα καὶ ζωηρὰ σὰν τὰ ἰριδίσματα τοῦ νεροῦ καὶ τοῦ φωτὸς ξανάφερνε στὸ νοῦ μου τὸ ἔμβλημα τοῦ θεοῦ τῆς Δήλου.

Κι' ἔτσι ἐξηγοῦσα τὴ γαλήνη μου καὶ τὴ χαρὰ μου.

«Ἐνα μονάχα συναίσθημα μᾶς κάνει ἕνα ζῶο, σκέφτηκα, ἀλλὰ ἡ συμφωνία ἀνάμεσα σ' ὄλα τὰ συναισθηματά μας μᾶς φέρνει κοντὰ στοὺς θεοὺς. Κι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες τῶχουν νοιώσει».

Μεταφρ. ΑΛΚΗΣ ΜΥΡΑΣ

ΡΙΨΑΣΠΙΔΕΣ

*Πετάξτε τὰ ὄπλα ποῦδωκεν ἡ φύση
τᾶνθρώπου καὶ πεθάνει ἀκριβοί μου.
Ἐπάσχει μὴν ἀτράνταχτὴ πενθίμου
ἐμβατηρίου χαρὰ γιὰ νὰ ἐξαγνίσει*

*τὴ θλίψη, πὸ μᾶς πότισεν ἡ ζήση.
Εἶναι ἡ προσοδοκία καθ' ἐντίμου
ἰδεολόγου καὶ γιὰ σὰς εὐχὴ μου:
Πετάξτε τὰ ὄπλα ποῦδωκεν ἡ φύση.*

*Ἄλλη ζωὴ δὲν πρόκειται νὰ βροῦμε,
μᾶς μένει ἡ μικρὴ αἰσιοδοξία
χῶμα μέσα στὸ χῶμα νὰ γινοῦμε.*

*Θάμαστε ὄχτροί, χωρὶς ματαιοδοξία
μὲ μιὰ φωνὴ στὴ γῆ, πὸν θὰ σαλπῖσει:
Πετάξτε τὰ ὄπλα ποῦδωκεν ἡ φύση.*

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Οκτώβρης 1944.

Τὸ προηγούμενο φύλλο εἶταν ἕτοιμο ὅταν, σὰν ἀπρόσμενη ἀναμονή, ἔφτασε ἡ μέρα πού μας τοποθέτησε σ' ἕναν ἄλλο κόσμο. Μόλις πού προφτάσαμε, με μιὰ μικρὴ σύμπτξη τῆς ὕλης, νὰ χαράξουμε στὴν πρώτη σελίδα λίγους στίχους τοῦ Σολωμοῦ γιὰ τὴν Ελλάδα, ἀντὶ γιὰ κάθε ἄλλη, αἰαιμικὴ σίγουρα, δική-μας φωνή. Ἀπο τότε πέρασαν μῆνες. Καὶ στο διάστημα αὐτὸ δὲ συνέβηκαν λίγα. Ὅποιος κλείσει τὰ μάτια-τοῦ ξαφνικά καὶ βρεθεῖ σε μιὰ προσωρινὴ ἀνυπαρξία, ἐκεῖνος θὰ μπορέσει νὰ δεῖ καθαρά τὴ μεγαλοσύνη τῶν ημερῶν αὐτῶν. Γιατί ἀπο τὸν ἐνθουσιασμό τῶν πρώτων ημερῶν, ὅπου ἀκούστηκαν καὶ θεάθηκαν πολλὰ, καὶ τὴ θλιβερὴ αἰματοχυσία πού ἀκολούθησε λίγο πῶ ὕστερα, βρεθήκαμε ξαφνικά μπροστὰ σε μεγάλες ἀφετηρίες. Ἐκινούμε γιὰ λιμάνια ἀόρατα ἢ γνωστά, χαμένα στὴν τροπικὴ ομίχλη ἢ ολοκάθαρα κάτω ἀπὸ τὸ μεσογειακὸ ἥλιο. Ἐδῶ οἱ πλατεῖες λεωφόροι καὶ κει οἱ στενοὶ δρόμοι. Ἐδῶ οἱ σπαῖ-ωτες εὐθείες καὶ κει οἱ πολυβασανισμένοι ἀτραποὶ. Καὶ μᾶς κίνετα ἡ πικρὴ ελευθερία τῆς ἐκλογῆς.

Τυχεροὶ ὅσοι θὰ βρουν τὸ δρομὸ τοῦ προορισμοῦ πού τους τάχτηκε ὕστερα ἀπὸ δεκά-χρονη περιπέτεια στὸ ανοικτὸ πέλαγος καὶ τις Ὠγαγίες. Μα χρέος τοῦ καθενὸς εἶναι νὰ προσπαθήσει νὰ βρεῖ τὸ δρομὸ τούτο ὅσο γίνεται πῶ γρήγορα. Πῶμε νὰ δημιουργήσουμε ἕναν κόσμὸ καινούριο. Ἄλλωστε τὸ πλατύτερο νόημα τῆς ἱστορικῆς ἡμέρας δὲν εἶναι μονάχα ἡ ἐθνικὴ ἀνατολή. Σ' αὐτὸ λοιπὸν τὸν καινούριο κόσμὸ χρειάζονται δυνάμεις. Πολλὲς δυνάμεις. Με τὸ χέρι, με τὸ μυαλό, με τὴν καρδιά, ὁ καθένας πρέπει νὰ προσφέρει τὸν εαυτὸ του στὴ γενικὴ κι' ἀτελεύτητη οἰκοδόμηση. Ἀπο τις ἡμέρες τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ, προχωρήσαμε στις πραγματωποιήσεις. Κ' εἶναι βέβαιο ὅτι οἱ πραγματοποιήσεις εἶναι πάντα πῶ γόνιμες ἀπ' τοὺς λόγους. Ἡ, καλύτερα, ὁ νόμος μ' αὐτὲς τους δίνεται κάποιος βάρος. Με τὸ χέρι, με τὸ μυαλό, με τὴν καρδιά, ἄλλο δὲ χαράζεται ἀπὸ μιὰ λέξη: δουλία! Ὁ ἀντίπαλος: τὴ χωρετίζει: δουλία!

Ἐδῶ βρισκεται τὸ χρέος τοῦ καθενὸς. Καὶ πρέπει ν' ἀρχίσει νὰ τὸ υπηρετεῖ δίχως ἀναβολή. Ὁ καιρὸς εἶναι λίγος. Τέλειωσε πῶ ο σφριβισμος κ' ἡ πολιτικολογία. Στὰ ἔργα-του ὁ καθένας!

Ποῖο εἶναι τὸ ἔργο, τὸ χρέος, ὁ προορισμός ἐνός καθάρου λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ; Εἶναι τόσο ἀπλὸς ὁ λόγος, ὅπως εἶναι τόσο μεγάλος καὶ σέφνει πίσω-του ἀπειρες προσεχτάσεις πού δὲν προφέρεται ἀκριβῶς γιατί

εἶναι σὰν ἕνα μεγάλο μουσικὸ. Κ' ἔπειτα θὰ πρεπε ν' ἀρχίζαμε δηλώσεις καὶ υποσχέσεις πού, ὅπως τονίζαμε ἀπὸ τὸ πρῶτο κιόλας φύλλο, δὲ συμπαθοῦμε διόλου.

Ὁ δρόμος εἶναι ανοικτός. Μακρὸς ἀλλὰ σίγουρος. Μᾶς παραστέκει με χαμόγελο θάρρους τὸ ολοένα ἐνισχυόμενο ἐνδιαφέρον πού ἐκδηλώνουν ἀξιοὶ φίλοι. Νοιώθουμε τὸ βάρος τῶν στιγμῶν καὶ προχωροῦμε στις πραγματοποιήσεις. Κι' ὅπως εἶπαμε, αὐτὲς εἶναι πάντα πῶ γόνιμες ἀπὸ τὲς λόγους.

Τέλλος Ἄγρας.

Τὰ τριανὰ γεγονότα πού ἀλλεπάλληλα ἔρχονται νὰ δυναμώσουν τὴ θύελλα πού τόσο χρόνια μαινεται γύρω μᾶς, ἀπορροφῶν ὅλη μᾶς τὴν προσοχὴ καὶ γενικά μᾶς κυριεύουν σχεδὸν ὀλοκληρωτικά, ὅταν μάλιστα ἡ ἐντασὴ τους φτάσει στὸ κατακόρυφο. Περιστατικά πού σὲ παλιούς εἰρηνικοὺς καιροὺς θὰ δημιουργοῦσαν τόσο θόρυβο, δὲ φτάνουν πῶ σ' αὐτιά μας, ἢ, κι' ἀν' φτάσουν, περνοῦν σχεδὸν ἀπαρατήρητα.

Ἐτσι βοτῶ κι' ἀγνοημένα συνέβηκε ὁ θάνατος τοῦ ποιητῆ Τέλλου Ἄγρα σ' ἕνα φτωχὸ κρεβάτι νοσοκομείου, σὲ στιγμὲς πού οἱ καρδιὲς ὄλων ξεχειλίζαν ἀπ' τὴ χαρὰ τῆς ἀπειευθέρωσης, ὕστερα ἀπ' τὰ ξεχειλίσματα τῆς πίκρας τῶσων χρόνων, πού ἐμελλε νὰ μὴν τελειώσουν τότε ὅπως εἶχαμε νομίσει, ἀλλὰ πολὺ ἀργότερα.

Ἡ πρώτη μᾶς γνωριμία εἶχε γίνει ἀπ' τις στήλες τῆς «Διαπλάσεως τῶν Παίδων». Τὸ κίτρινο χαρτὶ τῶν παλιῶν τόμων τῆς, κι' οἱ «Καθημεριῆς» του, παράμερα ριγμένες στὸ τέλος κάποιας στήλης...

Κι' ὕστερα ἡ προσωπικὴ του γνωριμία, ὅπως ἀκριβῶς τὴν εἶχαμε φανταστῆ: Τ' ἀνέμελα μαλλιά, τὸ αἰώνιο γκριζὸ κοστοῦμι, τὸ λιγνὸ κορμί. Ἐνας συνομήλικός μας σαράντα πέντε χρονῶν.

Χτυπημένος ἀπὸ ἀδέσποτη σφαῖρα τις τελευταῖες μέρες τῆς κατοχῆς, πέθανε τις πρώτες μέρες τῆς λευτεριάς, κι' ὁ θάνατός του πέρασε ἀπαρατήρητος ἀπ' τὸ εὐρὸ λογοτεχνικὸ κοινὸ. Εἰκόνας καὶ βιβλία του δὲν φάνηκαν στις προθήκες τῶν βιβλιοπωλείων. Θάνατος ἀντάξιος ἑνός ποιητῆ πού σ' ὅλη του τὴ ζωὴ δὲν ἔκανε τίποτ' ἄλλο, παρὰ νὰ ἀγγίζει ἁρμονικά τις ὕστατες χορδὲς τῆς «ἐλάσσονος» λύρας.

Ἄπ' τὰ πρῶτα ποιήματα καὶ πεζὰ του—τὰ γραμμένα πρὶν τὸ 20—διακρίνουμε τὸ δικό του style, τὰ δικά του θέματα. Τὰ πεζο-

τραγουδιά του «Σάν ζωή και σάν όνειρο» που δημοσίευσε σκόρπια σε διάφορα περιοδικά είναι τα πρώτα αξιόλογα γραψίματα του. Κάτι σαν άναμνηση δυνάμεων, μιά και σαν προανάκρουσμα όλου του κατοπινού έργου του. Το άνοιξιάντιο σπίτι, το γεμάτο καταχνιά λιμάνι, το φθινόπωρο, οι φτωχοί παράμεροι δρόμοι μέσ' στο χειμώνα. Όλη ή άπλή γοητεία της ποιήσης του, του λυρισμού του.

Η μοίρα της ποιήσης των, είναι μόδας άποφασισμένη. Ο δρόμος του χαραγμένος. Ο Τέλλος Άγρος σε κάθε εκδήλωσή του ήταν αυτό που έχει επικρατήσει να λέμε ποέτη mignon. Δάσκαλοι του ο Λαφόργκ, ο Βεζλαίν, ο Σαμαίν, ο Μορεάς. Άπ' τόν Λαφόργκ παίρνει την αίσθηση της «καθημερινότητας» άπογυμνωμένη άπ' τα άπαισιόδοξα στοιχεία της, άπ' τόν Μορεάς ότι έχει ρομαντικό και συμβολιστικό, άπ' τόν Σαμαίν τόν άπαλό λυρικό τόνο.

Όλα τα πάραπανω γίνονται αισθητά στην πρώτη του συλλογή που έβγαλε με τόν τίτλο «Τά Βουκόλια και τά Έγκώνια» (Δέν ήταν όμως το πρώτο του βιβλίο αυτό. Το 19 είχε βγάλει μεταφράσεις μερικών ποιημάτων του Μορεάς). Σ' αυτά κυριαρχεί ένας τόνος νεοσυμβολικός, όπου ή επίδραση του Μορεάς είναι φανερή:

*Αριά ή νοιά και πληχικά
τις πέτρες σά μουσκείη,
και τ' όργανο στους πέντε δρόμους
κλαίη ή βαθεία θλίψη
(καινόγραμμα πάλι πεπωμένα
σά τά προμαντεύη).
του κάκου είναι όλα : ο λογισμός
θά τρώγεται άπ' την τύψη.*

Η φράση είναι πολλές φορές μετροδεμένη, κι' άλλου συμπληρώνεται στο τέλος της στροφής—στοιχεία καθαρά συμβολιστή.

Τό τελευταίο μέρος της συλλογής άνήκει οδοιαστικά στη δεύτερή του συλλογή, τις «Καθημερινές». Σ' αυτές βάζει για μότο τόν στίχο του Λαφόργκ :

«Ah ! que la Vie est quotidienne!».

Μιά και γενικά είναι φανερό μιά επίδραση του Λαφόργκ στο άντίκρουσμα της καθημερινότητας, δηλαδή μιάς ζωής στενής και μίσηρης που άνεσα έπαναλαμβάνεται, και σε βυθίζει σε μιάν ενάτηνση γεμάτη άπελαιστική άνία και άπαισιόδοξία.

Μά οι κυρίως «Καθημερινές» είναι πολύ περισσότερο προσωπικές, άπαλλαγμένες από κάθε στοιχείο άπαισιόδοξίας. Που και που ύποδηλώνεται μονάχα μιά πίκρα, μιά λεπτή άδιόρατη μελαγχολία. Δέν μένει παρά τό βύθισμα στα μικρά τά συνηθισμένα, τά κοινά, τά καθημερινά. Ένα λυρικό βύθισμα γεμάτο ταπεινοφροσύνη :

*Πέρασε δίχως συντροφιά
κι' ή Κυριακή στο σπίτι*

*βοΰλλες στους τοίχους έρριξε
τό δειλί άπ' τό φεγγίτη.*

*Κι' ήρθε το δρόμου τ' όργανο
βαθεία πολύ άπ' τά ξένα,
νά δέση με την έρημη
καρδιά τά περασμένα*

Κι' ακόμα είναι οι παιδιές άναμνήσεις, κεφαλαιώδες στοιχείο και στην κατοπινή ποιηση του Άγρος, οι άναμνήσεις που τις άποδίνει μ' ένα τρόπο άλλο με τους συνηθισμένους στις «Καθημερινές» όκτασύλλοβους και δεκασύλλοβους δεύτονους στίχους.

Τά ποιήματα που έγραψε ύστερα άπ' τό 30 είναι δημοσιευμένα σκόρπια, σε διάφορα περιοδικά, και κυρίως στη «Νέα Θυσία». Σ' αυτά υπάρχουν άρχετό στοιχεία άπ' τις «Καθημερινές», άλλα κυριαρχεί σχεδόν κάτι που όλοτετα λείπει από αυτές. Ο έρωτας. Πολύς φορές μερικά στοιχεία πάθους.

Ξεφεύγουμε άπ' τό κλίμα τών προηγουμένων ποιημάτων του δίχως να τό εγκαταλείψουμε.

Τό θαλό τρεμάμενο όνειρο, δίνει θέση σε κάτι πιο συγκεκριμένο, μιά και συνάμα πιο ώριμο.

Ο τρόπος της έκφρασης στα «Νέα Ποιήματα»—είσι τιλοφορούσε όλα όσα έγραψε ύστερα από τις «Καθημερινές»—είναι έκπληκτικά νεανικός. Μά όχι μονάχα ο τρόπος της έκφρασης άλλα κι' αυτή καθ' έαυτή ή σύλληψη του θέματος

Κάποιος είπε : «Ποιητής είναι έκείνος που σ' όλη του τη ζωή μένει παιδί». Άν αυτό είναι άλήθεια, ο Άγρος είναι ποιητής περισσότερο από κάθε άλλον.

Κάπου λέει ο ίδιος : «Άς άφαιρέσωμε τά νειάτα, κι' άπ' όλον τόν κόσμο, δέν μένει τίποτε, ή σχεδόν τίποτε»

Σε μερικούς στίχους φτάνει ίσαμε την παιδικότητα :

*Τριαντάφυλλα τά σύννεφα
στο μάκος στην όδός Σκουφά,
και μενεξέδες τό βουνό
ψηλά, τό μεσημεριό.*

Μά κι' όταν πρόκειται για έρωτα στα «Νέα Ποιήματα» τό νεανικό στοιχείο προβάλλει με έφηβικήν όρμη. Τά χορίτσια του είναι οι μαθήτριες τών δέκα έξι χρόνων με την ποδιά τη σχολική, τη σάκα στο χέρι και τό πρώτα έρωτικά ψιθυρίσματα :

*Άκόμα κάτω άπ' τις φιλίες
που άνεμολόγουν σάν τρελλές,
μες στού πελάου τους νοτιάδες
περπατούν οι φιλενάδες.*

*Κι' άκου τά λόγια τους : «Λοιπόν
τώξερεις πώς τόν άγαπό ;*

*Σιάσου ! Φάνηκε από πάνω ;
Μη μ' άφήνεις, και τά χάνω ...»*

*Κι' άκοδς : «Τό άπλό τό φόρεμα
τό σπόρ, σφιγμένο σά λαίμα,
τό περσιτό που τάρεσα ...»
Τ' άλλα—τά παίρνει ή θαύσσα ...*

Στοιχεία ώριμότητας στα «Νέα ποιήματα» είναι ο τρόπος ενάτηνσης του ύλικού άντικειμένου, τό πως τό νοιώθει ο ποιητής και τό πλουτίζει με τό δικό του λυρισμό. Τά σύννεφα, μιά γαλανή μέρα, ο ήχος μιάς φυσουμόνικας, ένα καταχυνωμένο λιμάνι, όλα παίρνουν έκ τών έσω ζωή κι' άλλες φορές φέρνουν δάκρυα στα μάτια. Είναι μερικά ποιήματα όπου συναντάμε γνήσια στοιχεία correspondance, έδω κι' εκεί.

Τά ποιήματα αυτά είναι μιά άπ' τις πιο σημαντικές προσφορές στην νεοελληνική ποιηση του μεσοπόλεμου και χρέος μας είναι να καταβληθεί κάθε προσπάθεια για την έκδοσή τους.

Τά τελευταία δέκα χρόνια κυρίως, δημοσίευε, παράλληλα με την τακτική του παραγωγή, σε διάφορα περιοδικά σύντομες μελέτες και κριτικά σημειώματα—τά περισσότερα από χρηματική ανάγκη. Κι' όμως όλα ίσαμε τά μικρά, τά πιο άσήμαντα, είναι έργα άγάπης. Σ' όλα χαιρόμαστε τόν ηγαίο λυρισμό που ξαφνικά κι' άναπάντεχα ξεπηδάει στη μέση μιάς μελέτης του, μιάς φιλολογικής συζήτησης του.

Γενικά, είχε ένα πνεύμα δικό του, διάχυτο σ' όλα όσα έγραφε, πνεύμα ταπεινοφροσύνης και διακριτικότητας άπέναντι τών συναδέλφων του, που κάποτε έφτανε ίσαμε την ύποχωρητικότητα.

Ήταν αυτό που τόν έκανε ν' άναφωνήσει στο τέλος μιάς σύντομης μελέτης του που δημοσιεύτηκε πέρου :

«Io non sono piltore!»

Μά ο συγγραφέας, έχουν πει πολλές φορές, είναι ο χειρότερος κριτικός του έαυτού του. Και πολύ περισσότερο, ως προσδέσαμε, όταν σαν πνευματικός άνθρωπος έχει δείξει σημάδια ύπερήτας ή αυτοαπεινώσης.

Και για μιάς τούς νέους, ο Τέλλος Άγρος θά μείνει ο ποιητής που γέμισε τά νεανικά μας χρόνια, ο ξεχωριστά άγαπημένος μας πνευματικός άνθρωπος.

ΑΛΚΗΣ ΜΥΡΑΣ

Ο Πωλ Κλωντέλ στην Ελλάδα

Είναι πολύ ευχάριστο το γεγονός, πως η πνευματική ζωή της Ελλάδας-μας, ύστερ' από την απελευθέρωσή της, φαίνεται να παίρνει έναν καλό δρόμο. Αν δει κανόν λάθος, παράλληλα με τις επίσημες τελετές για τό γιορτασμό του ξεσκαλωμού-μας, η διύλεξη που δόθηκε πριν λίγο καιρό στο «Πάνθεο» άπ' τον κ. R. Millier με θέμα τη «Θυσία» του Π. Κλωντέλ, είναι πραγματικά η πρώτη πνευ-

ματική εκδήλωση της ελεύθερης Ελλάδας. Θάταν βέβαια πιο καλά αν αυτό γινόταν από ένα δικό μας, κι' όχι από έναν ξένο πνευματικό άνθρωπο. Δεν έχει σημασία όμως αυτό αφού και τον κ. Millier τον ναιώθουμε σι δικό μας έτσι, όσο λίγοι άπ' τους δικούς μας, που κατέχει και γιορρίζει σ' όλο το βάθος της τη ζωή του έαυτου μας και την εθνική μας γλώσσα.

Και γι' αυτό, τον ευχαριστούμε, όπως και για τό ότι στάθηκε αυτός αιτία ώστε και στα χρόνια της σκλαβιάς, να ναιώθουμε αδιάκοπα τη ζεστασιά της νέας Ιδέας και του καινούργιου πνεύματος, που μας προσφέρθηκαν στις ομιλίες-τον, αναλύοντας ολάκαιρο τό έργο του μεγάλου Κλωντέλ. Γιατί σήμερα ο Κλωντέλ στέκει η μεγαλύτερη πνευματική φυσιογνωμία του καιρού μας, γιατί νομίζω πως είναι ο διανοούμενος—μ' όλη τη σημασία της λέξης—που εκφράζει πλήρως τό νόημα και τον προσανατολισμό της εποχής μας.

Ο Κλωντέλ είναι άπ' τους λίγους ανθρώπους που ζήτησε ολοκληρωτικά τη ζωή τους, που ανέβηκε σκαλοπάτι σκαλοπάτι στην πορεία-του, και στο τέλος βρόθήκε—ή μάλλον βρόσκειται—ο ευτυχισμένος θνητός, που θάγει πολλά να μας πει για την πείρα της ζωής που την γεύτηκε ως τό τέλος, που τη γεύεται ακόμα—και που τη γεύτηκε ως τό βάθος-της. Το ξεπάχνισμα κι' έρευνα της ψυχής-του άπ' τον ίδιο, μιάς ολοκληρωμένης και μεγάλης ψυχής, τό εσώτερο δράμα-του στα πρώτα-του χρόνια, οι πρώτες αμφιβολίες κι' οι διαταγμοί, η άπόφαση για να ρίξει τα είδωλα, κι' ύστερα η χαρά κι' η ευδαιμονία, τον έκαναν περνώνας άπ' όλ' αυτά τα διαδοχικά στάδια, να ναιώσει και την ψυχή και τον άλλον ανθρώπον ως τό βάθος-της, να τη μελετήσει και να τη σπουδάσει κι' ύστερα να τη μεταφέρει στο όλο έργο του. Ένα αντιστοιστευτικό έργο του Κλωντέλ κι' η «Θυσία» πάλλεται άπ' την Αλήθεια και την αγνή Πίστη.

Το Πνεύμα κι' η Ιδέα της Θυσίας, τό πρόβλημα της χαράς και της ευτυχίας, περνάνε μεσ' άπ' τό έργο, κι' όλ' αυτά πάντοτε με τό πρίσμα της μεγάλης και βαθιάς πίστης στο Θεό, της πίστης που κάνει όμορφη τη ζωή, που φέρνει τη χαρά στις ψυχές, και την ευδαιμονία, που δυναμώνει τον άνθρωπο στον αγώνα, σε κάθε είδος αγώνα, στη ζωή, και τον ποτίζει με τό ανώτερο πνεύμα της θυσίας και της αυταπάρνησης

Το δράμα του ανθρώπου που κάθε έργο και κάθε πράξη-του είναι ή φωνή του ενστίχου και τίποτ' άλλο, του ανθρώπου που τον κυβερνάει τό πνεύμα του πονηρου.—πάντα με τό αβάσταχτο δράμα-του που πιάνει εντός του—κι' άπ' την άλλη μεριά η αντίθεση με τον άνθρωπο που νοιώθει τη φωνή της συνείδησής-του, να του φωνάζει για τό με-

γάλο καθήκον, για την υψηλότερη αποστολή του στη γη, του ανθρώπου που φωλιάζει στην καρδιά του η πράα καλωσύνη, η καρτερικότητα κι' η ταπεινότητα, η αγάπη κι' η θυσία, η αφοβία στο θάνατο και στην καταστροφή, — ολ' αυτά δώρα της πίστης που οδηγούν στην αιώνια χαρά — νά οι δυο κύριοι κι' αντίθετοι πόλοι γύρω στους οποίους περιστρέφεται η «Θυσία» το έργο του Κλωντέλ που είχαμε την τύχη να δούμε, θανμαστά ανεβασμένο κι' ερμηνευμένο από το θίασο Μανωλίδη Αρώνη-Χορν, στο θέατρο «Πάνθεον».

Χαιρετώ έτσι την παράσταση του πρώτου αυτού έργου του Κλωντέλ, σαν ένα με γάλο καλλιτεχνικό, πνευματικό και θεατρικό γεγονός, που ανοίγει το δρόμο της πνευματικής ζωής της νέας κι' ελεύθερης Ελλάδας-μας.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΜΟΣΧΟΣ

Μια Έρευνα.

Για κάθε νέο σκεπτιμένο άνθρωπο που αντικρύζει από πιο κοντά και με περισσότερη συνείδηση τα προβλήματα της Τέχνης σ' όλες της τις εκδηλώσεις, δεν μπορεί παρα να έχει κυρίαρχο ενδιαφέρον το βασικό πρόβλημα των σχέσεων ανάμεσα στην Τέχνη και στη Ζωή. Ζητώντας λοιπόν να κάνουμε μια πληρέστερη γνωριμία με τους αναγνώστες-μας και νομίζοντας ότι θα βγουν από την έκφραση των αντιλήψεών-τους, πολλά συμπεράσματα, όσο νά'ναι κατατοπιστικά των τάσεων της γενιάς-μας, σκεπτήκαμε να τους απευθύνουμε μερικά σχετικά ερωτήματα, στα οποία θα μπορεί οποιοσδήποτε ελεύθερα ν' απαντήσει και να εκφράσει την όλη-του στάση μπροστά στο κυρίαρχο αυτό πρόβλημα. Τα ερωτήματα είναι τρία :

1) Η Τέχνη για την Τέχνη ή για την Κοινωνία;

2) Η Κοινωνία επιδρα στην Τέχνη; Εάν ναι, ποιά διαμόρφωσή της θα επέτρεπε στην Τέχνη ν' αναπτυχθεί περισσότερο, χαρίζοντάς της περισσότερες δυνατότητες γι' αυτό;

3) Στην περίπτωση που θ' αποφασίζαμε ότι η Τέχνη είναι για την Κοινωνία, θα πετάγαμε τον Wilde και Σία στον κάλαθο των αχρήστων; Μ' άλλα λόγια, η 'ανώφελη Τέχνη' θα εξέλιπε απ' τη Γη;

* Τις απαντήσεις των αναγνωστών μας τις περιμένουμε όσο το δυνατό πιο σύντομες και περιεχτικές, αφήνοντάς τους κάθε ελευθερία στον τρόπο της απάντησης (δηλαδή της χωριστής σε κάθε ερώτημα και της συνθετικής σ' όλες μαζί), ως το τέλος του Μάρτη. Οι πιο χαρακτηριστικές απ' αυτές, ολόκληρες ή αποσπάσματα, θα δημοσιευτούν σ' ένα κατοπινό φύλλο, με την κατάταξη, την εκλογή, την έκθεση και τα συμπεράσματα που θα βγάλει, ειδικά εμπιστευμένως γι' αυτό, ο κριτικός του περιοδικού Γιώργος Στάβρης.

ΒΙΒΛΙΑ*

Πεζογραφήματα

Θράσου Καστανάκη: «7 Ιστορίες». «Η φάρα της νιότης», διηγήματα.

Διαβάζοντας τον Καστανάκη αισθανόμουν πάντα μια δυσφορία παρόμοια με κείνη που αισθάνεται κανείς όταν έχει μπροστά-του ένα φλύαρο — αν και έξυπνο — συνομιλητή που τον έχει σταματήσει στη μέση του δρόμου και δε λέει να τον αφήσει ήσυχο με τις αδιάκοπες κουβέντες του. Η εκρηκτικότητα κι' η πληθωρικότητα είναι τα δυο κύρια χαρακτηριστικά της πέννας-του, της τόσο, μά την αλήθεια, ακούραστης. Η εκρηκτικότητα είναι κάτι το έμφυτο στο χαρακτήρα του, είναι η ατέλειωτη εξυπνάδα-του, τα καλαμπούρια-του, η μ'έθοδος-του εξαπόλυσης φραστικών ρουκετών — μια διαρκής γένεση. Η πληθωρικότητά-του είναι ο Καστανάκης ο ίδιος. Τη συναντούμε έξω απ' τα γραφιά-του, στον έρωτά του, στο θυμό-του, στην ειρωνία-του, παντού. Όσο όμως κι' αν μας ενοχλεί η πολυλογία του μυθιστοριογράφου Καστανάκη δε μπορούμε και να την καταδικάσουμε ολοσδιόλου. Εγώ τουλάχιστο την παρομοιάζω με την ανάλογη του Σεπόπουλου, που κάτω από την φραστική ευγένεια, τη γρηγοράδα του επιλόλαιου, το πιο πολύ, διάλογο, την ελαφρότητα των περισσώτερων τύπων, κρύβει τον αληθινό συγγραφέα που συνέλαβε το νόημα της εποχής-του, και που ξέρει να υποβάλλει και να πείθει για την άποψή του.

Από την πλαδαρότητα αυτή των μυθιστορηματικών του σελίδων είναι απαλλαγμένα τα διηγήματά-του. Κι' αυτό γιατί περιορισμένος στα στενά πλαίσια ενός διηγήματος, ο πολυλογας Καστανάκης αναγκάζεται να υποχωρήσει και... να συμμαζεύει!

Έτσι και στα σημερινά του βιβλία, τόσο στις «7 Ιστορίες» όσο και στη «Φάρα της νιότης» δίχως να χάνει διόλου τη φρεσκάδα της παιχνιδιάρας πέννας-του, πάντα ζωηρός, ο causeur πότε ενος σαλονιού, πότε μιας ταβέρνας, δεν ξεχνιέται σε κατέβιστα ατέλειωτης πολυλογίας. Το πεζό-του σπαρταράει από ζωντάνια. Ότι μας λέει, το πιστεύουμε. Θέση γι' αμφιβολίες κι' επιφυλάξεις δεν υπάρχει. Αλλά όμως η ζωντάνια αυτή της διήγησής-του τον εμποδίζει από την άλλη μεριά να σκεφτεί κάπως ηρεμώτερα και να μας μιλήσει με τη γλώσσα του κατασταλαγμένου στοχασμού, του αισθαντικού λυρισμού, της υποβλητικής έκφρασης. Κι' έτσι η ικανότητα αυτή στη διήγηση, παρασέρνοντάς τον στην ευκολογραφία και στην πολυγραφία μετατρέπεται σε φοβερή αδυναμία.

* Όλα τ'α βιβλία που κρίνονται σ' αυτό το φύλλο, κυκλοφορούν με τη στοργική φροντίδα του Πρακτορείου Πνευματικής Συνεργασίας που διευθύνει ο κ. Μάριος Βαϊάνος (Σ η μ. τ. Π').

Οι επτά ιστορίες του διαδραματίζονται όλες στο Ελληνικό, στην περίοδο του πολέμου και της πείνας. Ο Κηρύκος, ο Θανάσης της Θοδόρας, ο Ισιδώρος Λούκαρης είναι άνθρωποι με σάρκα και οστά. Βρίσκονται πάντα σε μια αέναη κίνηση, δρουν περισσότερο απ' ότι σκέπτονται (ούτε καν σκέπτονται), σαν τους περισσότερους σημερινούς ανθρώπους. Εύκολα θα τους αναγνωρίσουμε στην καθημερινή μας ζωή, έτσι απαλλαγμένους από κάθε υπιπέτεια και εμβρίθεια.

Στη «Φάρα της νιότης» έχουμε πάλι μπροστά-μας την ίδια άνεση στην αφήγηση και μια κάποια μεγαλύτερη ταχύτητα στην εξέλιξη. Η ολλεπάλληλη εναλλαγή διαλόγων θυμίζει θεατρική παράσταση. Πρόκειται για την ιστορία μιας παρέας τρελλόπαιδων που ξέφυγαν από την Αθήνα για να βρουν μια διέξοδο στα αγάλινωτα όνειρά-τους και στις αδυσηστές φωνές του νεανικού εγώ-τους, σ'ένα ήσυχο τοπίο του Ελληνικού. Μια μεγάλη ευκαιρία για τον Καστανάκη για να δείξει τη δεξιότητά-του, την εξυπνάδα-του, το χιούμορ-του — και κάτω από αυτά τη νοσταλγία του για τα νιάτα που πέρασαν, για τη ζωή που όλο και μακραίνει. Ο Αμιουρας είναι ο έμπειρος μεσόκοπος, ο απολογητής της γενιάς που ωρίμασε πια, της γενιάς του Καστανάκη.

Και στα δυο αυτά βιβλία αντικρύζουμε τον ίδιο, τον αιώνιο Καστανάκη — διακρινόμενος όμως εδώ και κει φωνές πρωτάκουστες στο έργο-του, φωνές που του δίνουν την απαραίτητη γαλήνη, τη νοσταλγία, το καταστάλαγμα.

Βάσου Ηλιόπουλου: «Τρικυμία» νουβέλα. — **Σπύρου Γιαννάτου: «Μικροί άνθρωποι σε δύσκολες ώρες»,** διηγήματα.

Η «Τρικυμία» είναι το χειρόγραφο ενός ημιπαράφρονος, όπου εξιστορείται πως ο ήρωας αυτός έφτασε να σκετάσει τη γυναίκα που αγαπούσε, και που είχε προηγουμένως αρνηθεί να του δοθεί χωρίς γάμο (γιατί δεν τη στεφανωνόταν ο χριστιανός, να τελειώσουν τα βάνά τους!). επειδή, αφού την έκανε δική-του τραβώντας τη από ένα πορτείο, υποψιάστηκε κάποιος βράδυ ότι αγαπούσε κάποιον άλλο!

Το πρώτο που θα είχε κανείς να παρατηρήσει είναι η έλλειψη κάθε αληθοφάνειας. Τα πρόσωπα δρουν και σκέπτονται κατά ένα τρόπο εντελώς αφύσικο. Δεύτερο μεγάλο ελάττωμα είναι η εξόγκωση των γεγονότων και των αποτελεσμάτων-τους. Η άρνηση της γυναίκας να δεχτεί τ'αγκάλιασμα του ήρωα θεωρείται «συφορα»! Για το φρόνο αρκεί η υποψία ότι το όνομα που προφέρει η γυναίκα τη νύχτα, ενώ κοιμάται, είναι το όνομα του ερωμένου της.

Στα γενικά αυτά προσθέτω ειδικότερα την απόλυτη απουσία προσωπικού ύφους από τον κ. Ηλιόπουλο. Η φράση είναι κούφια, δίχως

βάρος. Η λέξη χάνει τη σημασία της, άσχημα τοποθετημένη. Το επίθετο είναι κρινό, τριμμένο. Ένα φιλι είναι «τρελλο, παράφρο», το φεγγάρι ακολουθεί τον «αιώνιο δρόμο» του, κλπ.

Δεν έχω παρακολουθήσει το δημοσιογραφικό έργο του κ. Ηλιόπουλου, διαβάζοντας όμως την «Τρικυμία» του, καταλαβαίνω ότι είναι ένας δημοσιογράφος που θέλησε να λογοτεχνήσει, δίχως να το πετύχει. Όσο κι' αν δούλεψε σφράντα ολόκληρα χρόνια στον πεζό λόγο, όσο κι' αν έγραψε διηγήματα, νουβέλες, μυθιστορήματα, δε μπόρεσε ποτε να φτάσει στο ύψος εκείνο που θα μας υποχρέωνε να υποκλιθούμε μπροστά του. Γιατί ποιά είναι η μεγαλύτερη καταδίκη ενός συγγραφέα από το ότι οι ήρωές του φαντάζουν ψεύτικοι και τα γραφτά-του μοιάζουν με βαρετά κατεβαστά λαικής φυλλάδας, δίχως να μπορεί διόλου να τα σώσει η αδιάκοπη παράθεση θεωριών και ελαφρών σκέψεων πάνω σε μεγάλα κι' αιώνια προβλήματα για το Θεό, τη γη, τη γυναίκα, το γάμο, την ηθική;

Έννια ολόκληρα χρόνια απέχει η πρώτη διηγηματογραφική συλλογή του κ. Γιαννάτου από τη σημερινή-του. Κι' όμως παρ' όλη τη διέλευση μιας δεκαετίας, σχεδόν, ο κ. Γιαννάτος μας παρουσιάζεται με τα ίδια ελαττώματα και με λιγότερα ακόμη προτερήματα! Με την κοινωνολογία-του δηλαδή, την αδυναμία του για οποιαδήποτε περιγραφή και την κακή του έκφραση, και — το χειρότερο — δίχως και το πρώτο-του γνήσιο αίσθημα, τις ζωηρές του σκηνές και την καλή εκλογή των θεμάτων-του. Θα μπορούσε να γίνει χειρότερη διαπίστωση για ένα νέο συγγραφέα; Νομίζω, όχι.

Ας μιλήσουμε πιο συγκεκριμένα: Το πεζό «Ταξιδεύοντας για το Νοτιά» δε μπορεί καν να χαρακτηριστεί διήγημα. Το συμπέρασμά-του άλλωστε είναι απόλυτα ακατανόητο. Η «Καλοκαιριάτικη Νύχτα» έχει τα τυπικά χαρακτηριστικά του διηγήματος, δίχως να είναι, κι' αυτό, λιγότερο αδικαιώτο. Ο κ. Γιαννάτος πονά, υποφέρει, συλλογίζεται, συμπεραίνει μα δεν τα καταφέρει ποτε να μας πείσει για το δικίο-του. Κι' έτσι όταν ύστερα από μια ασήμαντη κι' ανόητη σκηνή, μας αναγγέλει ότι π. χ. του δείξαν «τον αληθινό σκοπο της ζωής», μένουμε με το στόμα ανοιχτό και γυρνάμε πίσω τις σελίδες, για να δούμε μήπως μας ξέφυγε την προσοχή η σκηνή που του χάρισε την πίστη αυτή. Μα, του χάκου! Τέτοια σκηνή δε θα βρούμε όσο κι' αν ψάξουμε. Το ίδιο ασήμαντα είναι και τα υπόλοιπα διηγήματα. Στην «Πολιτεία των δυνατών» που είναι το εκτενέστερο πεζό της συλλογής, παρακολουθούμε τη ζωή ενός νέου, πρώτα στο χωριό-του, με τον πρώτο έρωτα, κι' ύστερα στην πόλη, στο πλευρό μιας θεατρίνας, και με μόνη απασχόληση τη σύνθεση θεατρικών έργων που δεν παίζο-

νται! Κι' εδώ, όσο κι' αν προσπαθεί ο συγγραφέας να στήσει ένα τύπο κάπως βιώσιμο, βρισκόμαστε μπροστά σε μια αποτυχία. Ο Πέτρος Στάθης μένει ένα έρμαιο των περιστάσεων, ένα γελοιογράφημα, ένα σύμφυρμα μυθιστορηματικών τύπων. Δεν μας μένουν απ' όλο το διήγημα παρα μερικές όμορφες σελίδες παιδικών αναμνήσεων που εύκολα μπορούν με την αλήθεια τους και την απλότητά τους να συγκινήσουν. Αυτό όμως δεν είναι αρκετό για ένα νέο πεζογράφο, με δεκάχρονο παρελθόν! Και νομίζω ότι ο κ. Γιαννάτος καταδικάσει μόνος του τον εαυτό του εκδίδοντας τα νέα του διηγήματα. Γιατί θάπρεπε να νοιώσει την ισχύ του του διηγηματογραφικού του ταλέντου, να βγάλει το συμπέρασμα της ασυγχώρητης σιτισιμότητάς του και να επιδοθεί σε είδη που θα είταν τυχόν πιο συγγενικά με την ιδιουσυγγρασία του.

Ποιητικές συλλογές

Λάμπη Χρονόπουλου: «*Τ' άστρο του χειμώνα*». — **Δημήτρης Λαγού:** «*Ανάμεσα και και όχι*». — **Κυριάκου Ανεμογιάννη:** «*Συντροφικότητα ώρες*». — **Χριστόφορου Λυκίδη:** «*Μαύροι σταλαχτίτες*». — **Γιώργου Δωρικού:** «*Χαμόγελα*». — **Κλαυδίου Μαρκίνα:** «*Πολεμικά τραγούδια*».

Με την πρώτη του κι' όλης συλλογή ο κ. Χρονόπουλος εμφανίζεται στον ποιητικό στίβο άνοπλος. Κατέχει μίαν ήττα τεχνική και ξέρει να συγγίνει. Τα ποιήματά του σε περιβάλλουν αμέσως με μια ατμόσφαιρα ζεστασίας κι' ανθρωπιάς, σε κατακτούν. Έτσι ο μεγάλος πρόλογος που προτάσσει είναι εντελώς αδικαιολόγητος. Γιατί, όπως λέει ο ίδιος, «η ποίηση είναι κάτι φευγαλέο, κάτι πέρα από τις λέξεις και τους τύπους. Η συγκίνηση δεν σφραγίζεται μόνο στον ποιητή, μα και στον αναγνώστη, γι' αυτό μοιραία δε λέγονται όλα, όσα πρέπει να καταλοβαίνονται, και καθένος συμπληρώνει με το δικό του κόσμο, πούναι περισσότερο ή λιγότερο ωραίος». Γιατί λοιπόν επιμένει ο κ. Χρονόπουλος να μας τα πει όλα με τον προλόγο του, στερώντας μας έτσι τη μεγαλύτερη χαρά της συμμετοχής στη σύνθεση; Ας είναι ήσυχος. Τα ποιήματά του μπορούν μόνο τους να μιλήσουν και δεν έχουν ανάγκη από προλόγους κι' επιλόγους.

Κάτω από το γενικότερο, συμβολικό τίτλο «*Συμπληγάδες*» περιέχονται τα τέσσερα μεγάλα ποιήματα που αποτελούν τη συλλογή. Στα ποιήματα αυτά κλείνεται η όλη πορεία του ποιητή ανάμεσα στους δυο πόλους που προκάλουν την αγωνία του: ανάμεσα στην κάρδια και στη λογική. Μια πορεία που τελικά πούθνα δεν καταλήγει παρα μένει ξεκρέμαστη στο χάος της πιο δυναστικής αμφιβολίας. Στην αρχή, στην «*Πορεία του Μεγ. Αλέξανδρου*» βρίσκουμε τον ύμνο του Νου, της Λογικής, στις

«*Φωνές του Εγώ*» και πιο πολύ στο «*Νοσταλγώ*...» ξεπηδά η καρδιά, το συναίσθημα, η γλυκεια αμφιβολία για να καταλήξει στην πλέρια εκμηδένιση, χάνοντας πια κάθε ελπίδα να πατήσει σε στέρεο έδαφος, μένοντας ανήμπορος κι' απελπισμένος. Κι' έρωτα:

*Μην τάχα θάταν πιο καλά οι ανέμοι
και οι άνθρες να μας παίρνουν, να μας σέρνουν
σαν άνθι της μήλιας; Σα μια βροχούλα,
χωρίς τιμότι, δίχως καλειάνιο,
όπου οι θεοί προστάζουν, όπου θένε;*

Έτσι η οπίθα κι' η αγωνία των πρώτων ποιημάτων, η ειρωνία κι' ο σαρκασμός, δίνουν τη θέση τους σ' ένα παράπονο και σε απέραντη πίκρα κι' αποθάρρυνση. Ο ποιητής ξεκινά στο πρώτο του ποίημα με τον πόθο της κατάφασης:

*Ας φιάσω ως τις Ινδίες κι' ας μου το πούνε
πως άδικα περάτησα*

για να καταλήξει στην «*Οδύσσεια*»:

*— Εγώ, είμ' ο Κανείς. Και θάν αλήθεια.
Καθένας από μας, είναι ο Κονένας!*

Κι' ο ποιητής, διανύοντας μέσα στο στενο πλαίσιο τεσσάρων ποιημάτων την τεράστια απόσταση ανάμεσα στους δυο πόλους του Νου και της Καρδίας, ανάμεσα στη Λογική και στα εξωλογικά στοιχεία του εαυτού του, κι' έχοντας προς στιγμή πιστέψει στο καθένα απ' αυτά χωριστά, δίχως να σκεφτεί ότι υπάρχει και η αρμονική σύνθεση, καταλήγει στην πλήρη απάρνηση και των δυο, μένοντας τελικά ανερμάτιστος κι' «*αλίμενος*» εσωτερικά.

Ο κ. Λαγός έχει μια τάση σαρκασμού και βροβαρότητας ανάλογη μ' αυτή που θα συναντήσουμε στα ποιήματα του κ. Δωρικού. Μα εδώ το πράγμα διαφέρει κάπως, γιατί βρισκόμαστε πια μπροστά σε μια παλλόμενη καρδιά που πονά κι' αγωνιά. Εδώ η βάρβαρη κι' ασεπτική επένδυση των ποιημάτων σχίζεται δώ και κει για να αναφανεί από κάτω η πονεμένη ψυχή ενός ανθρώπου πολύ αισθαντικού. Όσο κι' αν ψυχολογικά με απωθεί η ατμόσφαιρα των ποιημάτων του κ. Λαγού δε μπορώ να μην παραδεχτώ την ποιητική τους ουσία. Ξέχωρα η πρώτη ομάδα ποιημάτων της συλλογής με τον τίτλο «*Της καρπής μελαγχολίας*» με βρίσκει ολοπρόθυμο θαυμαστή της. Όλα τα ποιήματα αυτά είναι μεσα από ανθρώπινη αγωνία, από καυστική ειρωνία και απέραντο πόνο:

*Στάχτες και πέτρες στην καρδιά μου απόψε
κι' ο κουβαρντας των ονείρων μου αραχιασμένος...*

*... Σε κάποιο κανίςμι υγρο και σκοτεινό
επίσημα μαρτυρημένος κουνουνίζω το έχει μου...*

Οι «*Φωτιές και τα μύρα της*» είναι μια σειρά από ερωτικά ποιήματα. Ο έρωτάς τους είναι σαρκικός, «*λιπαρός*», μα και συνάμα πολύ

ελληνικός, μυρίζει θυμάρι κι' είναι καθάριος σαν τον ουρανό μας. Η τρίτη ομάδα της συλλογής απαρτίζεται από πέντε σατυρικά ποιήματα. Ο κ. Λαγός έχει σατυρική φλέβα. Η «*Ομαδική παρασημοφορία γηραιών υπαξιωματικών*» και το «*Ωρολόγιον ποίημα*» είναι γεμάτα στο τη συνείδηση της ματαιότητας των εγκοσμίων (με προφανή κάποια επίδραση από το Σεφέρη). Η συλλογή κλείνει με δυο ακόμα ποιήματα τα «*Σχεδιάσματα πάνω σ' ένα πορτραίτο*» (λυρική αυτοπροσωπογραφία) και το «*Τραγούδι π' ακούτες*», μια ανθρώπινη κραυγή για αγάπη, αντρείσούνη κι' αδελφότητα:

*Τ' απολόδοφρα τέλος τειράνιξε μπράτσα
κι' ως τα πέρατα πλάτεια να πάνε
και σ' ατέρμονη αγκάλη ας οβύσουν
και ποτε, ποτε πια να μη κλείουν.*

Από τον κ. Λαγό περιμένουμε ένα έργο. Έχει ποιητική ψυχή κι' είναι και δουλευτής—χρειάζεται καλύτερη αρματωσία:

Ο στίχος της παράδοσης εξαντλήθηκε πια! Χρειάζεται γερα χέρια έμπειρου τεχνίτη για να ηχήσει πάλι δημοφά. Τα ποιήματα του κ. Ανεμογιάννη αποτελούν περιφανή απόδειξη. Αλλά κι' ο ελεύθερος στίχος χρειάζεται προσητομασία που δεν την έχει κανείς σχεδόν από τους νεοέλληνες vers libristes κι' ούτε φυσικά ο κ. Ανεμογιάννης. Όπως σοφά παρατηρούσε κάποτε με την κριτική του οξύτητα ο Άγγρας, ένας ελεύθερος στίχος για να είναι πραγματικά στίχος πρέπει να κλείνει μια «*ποιητική ιδέα γεννημένη ελεύθερος στίχος κι' όχι απλα «*στιχοουργημένη σ' ελεύθερο στίχο*»*». Όλοι λοιπόν οι νεότεροι vers libristes ή νομίζουν πως με το μέσο του ελεύθερου στίχου βρήκαν τον κατάλληλο τρόπο για να μας σερβίσουν τις πεζολογίες τους σαν ποιητικά αριστουργήματα, ή θεωρούν χρέος τους να ακολουθήσουν τη μόδα της εποχής και να γράψουν ελεύθερους στίχους που θα «*σέρνουν πάντα τις συλλαβές τους τριγύρω από τα ρυθμικά δεσμά τους*», όπως φοβόταν, και δικαιολογημένα, για τον εαυτό του ο Άγγρας αν τύχαινε ν' ακολουθήσει κι' αυτός το ρεύμα της εποχής.

Ο κ. Ανεμογιάννης λοιπόν, όντας σκαλωμένος στο σκόπελο αυτό, στερεί τους στίχους του από το πιο απαραίτητο περιεχόμενό τους: την ποίηση. Ας προσέξει: τα χρόνια, το διάβασμα, η δουλειά μπορεί να του τη δώσουν.

Δυναστική, αμετούσιωτη, καταδικαστική, η επίδραση του μεγάλου Καβάφη, γεμίζει τους περισσότερους στίχους του κ. Λυκίδη. Και δίπλα σ' αυτόν ο Verlaine, ο Καρτωτάκης, ο Λαπαθιώτης, ο Γρουάρης κατακλύζουν την αχαταστάλαχτη ποίηση του ποιητή. Το είδος της επίδρασης στο οποίο υπέκυψε ο κ. Λυκίδης είναι η αυτοματική η παθητική επίδρα-

ση. Αυτή που δίχως να περνά από το χωνευτήρι της καρδίας εντοπώνει στη μνήμη στίχους, στροφές, ατμόσφαιρες, που σε πρώτη ευκαιρία ρίχνονται πάλι στο χαρτί μ' ένα τροπο εντελώς αυτοματικό. Σε μια επίδραση μ' άλλα λόγια εντελώς καταδικασμένη.

Έξω όμως από το μαύρο αυτό σημάδι κι' από μερικά άλλα δευτερότερα (μερικές αντιποιητικές εκφράσεις, αποτυχημένες εικόνες, χάρματα) μπορούμε εύκολα να ακούσουμε την παλλόμενη ποιητική ψυχή του κ. Λυκίδη. Το πλάτυ κι' ευγενικό αίσθημα ορισμένων του στίχων η υποβλητικότητα άλλων, και γενικά οι σκορπισμένες δώ και κει χάρες πείθουν α πόλυτα ότι διαθέτει άφθονο και γόνιμο έδαφος. Ας το καλλιεργήσει.

Μπορώ απ' την αρχή να σημειώσω για τον κ. Δωρικό μια αξιόλογη δύναμη παρατήρησης και μια εκφραστική ικανότητα σπάνια, μα αυτό δε μ' εμποδίζει διόλου ν' αφηθω την ποιητική ουσία των στίχων του. Γιατί, κατά τη γνώμη μου, ο κ. Δωρικός δεν είναι ποιητής. Ένα από τα επιχειρήματά μου για την καταδίκη αυτή είναι η από μέρους του παρούσας ενός βήνασους και αποκρουστικού συνόλου, γιατί ποίηση πρώτα απ' όλα είναι ομορφία (κάθε είδους ομορφία) και δε μπορώ ποτέ μου να παραδεχτώ έναν για ποιητή, όταν επιμένει πάντα να με τριγυρνά από την μια στην άλλη σαδιστική εικόνα ή πυράσταση. Το κυριώτερό μου όμως δικαιολογητικό είναι το ότι ο κ. Δωρικός δεν έβαλε διόλου την καρδιά του και το αίσθημά του στους στίχους του ή κι' αν τα έβαλε το έκανε τόσο περιορισμένα που σχεδόν ολότελα εξαφανίζονται. Δεν κομίζω γλαύκα με το να λέω ότι εγκυφαλικά ποιήματα δε στέκονται, μα θεωρώ χρέος μου να τονίσω την αλήθεια αυτή που αρκείται από τους νέους υποψηφίους ποιητές φαίνεται ότι λησμονούν. Αν εξαιρέσει κανείς το μοναδικό σχεδόν παράδειγμα της «*Επισκεψής*», η συλλογή του κ. Δωρικού αποτελείται το περισσότερο από ποιήματα με αντιλυρικό περιεχόμενο πεζολογία διανοητικά παιχνίδια. Την αντιποιητική αυτή μορφή της σύλληψης και της σκέψης του ποιητή δεν έρχεται να κολάσει ούτε μια καλοκαρμωμένη εχτέλεση. Τη βρίσκω κι' αυτή ακαλαίσθητη, χοντροκαμωμένη.

Όταν στον ποιητή λείπει η αναγκαία προοπτική χρόνου που θα του δώσει τον απαραίτητο καιρο για το ποιητικό καταστάλαγμα, θα βρισκόμαστε πάντα αναγκαστικά μπροστά σε μια προχειρότητα, ένα αμετούσιωτο ενθουσιασμό, μπροστά σ' ένα αίσθημα που εξαντλείται σε όμορφες λέξεις και, στο προκείμενο, σε φωνακλάδικους, παλληκαρισμούς στίχους. Ο κ. Μαρζίνας βιάστηκε να εκδηλωθεί και απέτυχε. Το ηρωικό δημοτικό τραγούδι κι' ο Σολωμός είναι δυο βαρειές κληρονομίες που

στη φτωχή-μας παρακαταθήκη δεν πρέπει διόλου να λησιμονάμε. Αλλιώς θα πρέπει να είμαστε έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε το χαμόγελο της συγκατάβασης κι' ακόμα την περιφρόνηση όταν αργότερα κολάσει ο ενθουσιασμός που μας ενέπνευσε τους στίχους μας και που τους κράτησε για λίγο διάστημα σε κάποιο ανεχτικό ύψος. Κι' ο κ. Μαρκίνας—δυστυχώς—απο τώρα κιόλας, ύστερα απο τρία χρόνια μόλις, κι' ενω ακόμα η ατμόσφαιρα δονείται απο πατριωτικό ενθουσιασμό, θα βλέπει, δεν μπορεί να μη βλέπει, πόσο ανεδαφικοί και ψεύτικοι φαντάζουν σήμερα οι στίχοι-του.

Σημειώνω ακόμα το βιβλίο του Rilke «*Η αγάπη κι' ο θάνατος του Σημαιοφόρου Χριστόφορου Ρίλκε*». Είναι η ιστορία ενός νεαρου ευγενους του καιρου των σταυροφοριων που γνωρίζει στα δεκαοχτώ-του χρόνια, μπροστα στον εχθρο, την αγάπη κι' ύστερα το θάνατο κρατώντας τη σημαία πάνω στ' αλόγο. Μια ιστορία αποδομένη με αδρες και ευγενικες πινελιες, γεμότη απο βαθυ και γνήσιο λυρισμο. Την καλλιτεχνικη αυτη έκδοση την οφείλουμε στην τόσο επιμελημένη και καλαισθητη μετάφραση του κ. Τ. Παπαρρόδου.

Επίσης τα «*Τραγούδια της Μέλιττας*» του Lippartini που ο ανούρατος Ν. Ποριώτης έχει μεταφράσει σε μια καθαρη και ζωντανη δημοτικη γλώσσα. Είναι όλα αφιερωμένα στην αρχαία αθηναία εταιρά Μέλιττα και οφείλονται στην απέραντη αρχαιολατρεία του ιαλου ποιητη. Θάζιζε να σημειωθουν ξεχωριστα για την ομορφιά-τους το «*Στην Αφροδίτη*» και το «*Στη Μέλιττα*», το ποίημα του ποιητη προς την εταιρά που του ενέπνευσε όλη την ποιητικη αυτη σειρά.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΒΕΡΗΣ

Συνδρομητες.

Η σταθεροποίηση της δραχμης, μας επιτρέπει να ευρύνουμε τον κύκλο των συνδρομητών-μας και να δεχόμαστε συνδρομητες χωρίς περιορισμο. Έτσι, αφου η τιμη του φύλλου απο το σημερινο, εικοσιτετρασέλιδο πάντα, θα είναι 40 δραχμες, η συνδρομη για ένα χρόνο ορίζεται σε δραχμες 480, για έξη μηνες 240 και για τρεις 120.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΙΝΟΥΜΕ

Η έλλειψη μεγάλου χώρου μας αναγκάζει να δηλώσουμε ότι το περιοδικο δεν είναι υποχρεωμένο στο εξης να κρίνει τα βιβλία που του στέλνονται σ' ένα μονάχα αντίτυπο. Έτσι θα είναι δυνατο να δημοσιευονται πλατιύτερες κριτικες για τ' άλλα βιβλία, όσα μας στέλνονται σε δυο κι' απο τα υπόλοιπα, όσα μας κινουν ιδιαίτερα το ενδιαφέρον

Θράσου Καστανάκη : «*Εφια Ιστορίες*» (διηγήματα), 1944.

Θράσου Καστανάκη : «*Η φάρσα της νιότης*» (νουβέλα), 1944.

Κλαύδιου Μαρκίνα : «*Δάβαρα*» (πολεμικα τραγούδια), 1941.

Σπύρου Γιαννάτου : «*Μικροι άνθρωποι σε δύσκολες ώρες*» (διηγήματα), 1944.

Λάμπη Χρονόπουλου : «*Τ' άστρο του χειμώνα*» (ποιήματα, με λιθογραφίες Φώτη Κόντογλου), 1944.

«*Νεανικη Φωνη*», φύλλο 9—10, με συνεργασίες Ντίμη Αποστολόπουλου, Βάσου Βασιλείου, Γιάννη Βηλαρα, Σταύρου Βαβούρη κτλ. κριτικες βιβλίου και σημειώματα.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Η Φ. Ο. Ν. Κολωνακίου, έβγαλε τ' αποτελέσματα του λογοτεχνικού-της διαγωνισμου (δες και 1ο φύλ., Χρονικα). Βραβεύτηκαν στο ποίημα : Α' Άγγελος Μόσχος, Β' Νίκος Παγώνης, Γ' Ευθ. Σηληιώτης. Στο πεζο, Α' Λοΐζος Μαντρεπήλιας, Β' Κώστας Αγαπητίδης, Γ' Γ. Κασιώτης. Επαινήθηκαν στο ποίημα οι Άλκης Μύρας και Αυρήλια, και στο πεζο οι Στ. Βαλαβάνης και Π. Χατζηγιάνης.

* Αυτες τις μέρες κυκλοφορουν οι 'Δώδεκα' το περίφημο ποίημα του Αλέξανδρου Μπλοκ, που θεωρείται ο μεγαλύτερος ρώσος ποιητης του Κ' αιώνα. Οι 'Δώδεκα' που έχουν μεταφραστεί σ' όλες τις ευρωπαϊκες γλώσσες, αποδίδονται τώρα για πρώτη φορα και στη δική-μας γλώσσα, απο τον Πέτρο Κολακλίδη.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κ. Σβ. : Τα γραφτα που μας στείλατε δε μας ικανοποιουν — το πεζοτραγούδο δε μας σταματα και το ποίημα που, παρ' όλες-του τις χασμωδιες, στέκεται στιχουργικα, είναι ακόμα πιο πλούσιο σ' εκφράσεις που δε συγκινουν πια κανένα. — Για τα καλά-σας λόγια, ευχαριστούμε θερμα. Ναι, με τον Κ. Αγ., όπως και με όλο τον κύκλο-μας, γνωρίζεστε.

Αρ. Βεν. : Ούτε και με το καινούριο όνομα αράξατε πουθενα. Ξεχωρίζουν βέβαια απο τα έξη ποιήματα η 'Αναμονη' και το 'Spleen' αλλά και σ' αυτα είναι φανερη όχι μόνο η αδύνατη πνοι αλλά ακόμα κ' η ικανοποιητικη έκφραση κι' αυτης που υπάρχει. Το 'Ερωτικο Γράμμα' δεν το βρικόουμε ενδιαφέρον ε-μεις. — Αποτινάξτε τον ίσιο της μεγαλοφυ-ίας που κάτω απο την έμπνευσή-της γράφετε!

Π. Δ. Αναγν. : Αξιοσημείωτη προσπάθεια αλλά το αποτέλεσμα δεν είναι αντάξιο. Λέπει απο τους 'Ασκητές' ο ενδιαφέρων μύθος, το σφιχτο γράψιμο, η «εκ των έδων» υποβολη κ' η αίσθηση του περιττου. Θα θέλαμε να διαβάζαμε ένα μικρότερό σας.